

Hier een verzameling monsters. Op het eerste oog zijn monsters fabeldieren, producten van de verbeelding en het denken. Maar monsters zijn ook kleine hoeveelheden die je wel eens krijgt om iets uit te proberen, een monster parfum, een monster van een geneesmiddel, een staal. Deze verzamelde monsters stelden mij in staat een onontgonnen taal uit te proberen. Ik verzin hier concepten en stijlen, genres en registers die voordien nog niet bestonden, hoewel ze hun schatplichtigheid niet onder stoelen of banken steken. Deze nieuwe gedochten, deze staaltjes, zijn samengesteld uit oude, archetypische genres. Deze monsters zijn essays in de meest letterlijke betekenis die Montaigne eraan gaf: ze zijn er om iets uit te proberen. Het zijn proefstukken, ze proberen andere wendingen, andere blikken, andere denksjablonen, om uiteindelijk een andere wereld uit te proberen. Als schrijver de wereld willen veranderen is een hopeloze bezigheid waar ik me niet aan ga vermoeien. Ik wil niet de wereld veranderen, ik wil dat we van wereld veranderen. En ik doe dat liefst met stijl.

Een monster is een monstrans, het is datgene wat toont. Dat is wat het monster met het toneel te maken heeft: het brengt voor het voetlicht. Zowel de stank en de ziektes waar onze wereld aan lijdt, als het individuele denken, schrijven en verbeelden waarin die wereld opnieuw gedacht, beschreven, en uitgevonden wordt. Of dat uiteindelijk allemaal voor iets is interesseert me niet, ik weet dat ik het om niets doe. Een monster kent geen prijs, het is gratis, het heeft geen onderkomen in onze economie.

Een monster is pas gelukkig als het aan zijn maker ontsnapt en een eigen leven kan gaan leiden, maar dat kunnen deze monstertjes niet zonder u.

Pieter De Buysser

- 7 Metselvariaties voor beginners
- 41 Lof der speculatie
- 59 Nachtzon
- 77 Het verhaal van Acide of het pessimisme
- 85 De laatste optimist

METSELVARIATIES VOOR BEGINNERS

1

Je gaat naar een groot plein in het midden van een gemiddelde stad. Je stelt vast wat je al weet: het is een marktplein. Je legt een steen op de grond en daarbovenop nog een. Je doet een dag of tien door, et voilà, je eerste muur is gebouwd.

Het is helemaal niet moeilijk. Ik zei het al: dit zijn metselvariaties voor beginners, gevorderden halen hiervoor ongetwijfeld hun neus op. Dat hebben ze dan goed geroken: gevorderden hebben hier niets te zoeken. Gevorderden zijn namelijk al veel te ver gevorderd in een toestand waarin het alles behalve bevorderlijk is zo ver gevorderd te zijn. Dit zijn metselvariaties voor beginners. Voor zij die willen beginnen. Dus voor zij die er een eind aan willen maken. Voor zij die vinden dat het tijd is om nog eens te zeggen: het is geschiedenis. Het is geleden van 1989 dat in onze streken de zin ‘het is geschiedenis’ nog met recht kon worden uitgesproken over een tijdperk dat zich had opgehouden tot de dag voordien. Op 9 november 1989 werd De Muur platgegooid, einde van de Koude Oorlog, exit Communisme, triomf Kapitalisme. Zo wordt verteld.

Je staat op het marktplein, je kijkt naar de muur die je hebt gebouwd, een stevige, blinde muur. Je kijkt ernaar, je staart je blind. Dat is het moment waarop de Mauerschau begint. Teichoskopie. Mauerschau is een term uit het toneel, het is het ogenblik waarop de toeschouwer naar een kale muur kijkt, en toch wordt de blik afgeleid naar buiten, naar een buiten dat om praktische redenen niet op de scène is voor te stellen, bijvoorbeeld wanneer de bode spreekt, wanneer er verslag wordt gedaan van wat zich buiten afspeelt. In het moment van de Mauerschau dringt de buitenwereld zich op aan de binnenblijvers. De Mauerschau is wat het publiek het buiten doet verbeelden. Je staat daar op je belachelijke marktplein, blind gestaard voor je blinde muur en een buiten dringt zich aan je op, een buiten nog verder dan wat voorbij de randen van de muur ligt. Een onvoorstelbaar buiten dat je ogen breekt. En het spreekt.

Those who do not move, do not notice their chains hoor ik een vrouwenstem roepen. Ik kijk rond en zie aan de andere kant van de straat Rosa Luxemburg. Ze komt in mijn richting gestrompeld, leunend op een winkelkarretje van de Carrefour. Ze botst ermee tegen een Opel Astra. De krassen in het koetswerk kunnen haar blijkbaar niet veel schelen. Het gaat niet goed met haar. Echt niet. Ze zou haar rode haren naar achter willen gooien maar dat lukt niet want ze heeft geen haar meer. Ze heeft –om het maar meteen onbeleefd te zeggen– ook geen hoofd meer. Ik zou haar een hand willen gaan geven, zeggen: ‘Beste mevrouw Luxemburg, of Rosa –als u me toestaat– kan ik u iets aanbieden?’ Maar ze zwalpt door de straat. Ik aarzel. Er komt een gorgelend geluid uit haar open strot. Ik steek de straat over, kom dichterbij haar, ze lijkt dronken. ‘Ik ben NIET dronken,’ zegt ze, ‘hier is niets te drinken voor mij.’ ‘Dat begrijp ik,’ zeg ik, ‘maar als het u belieft ga ik gerust de Aldi even in en koop ik een watertje. of een colaatie of misschien

iets sterks?’ ‘Zie ik er uit alsof ik een droge keel heb?’ Ik zeg ‘wel de bloedklonters lijken me toch al lange tijd geleden gestold, dus ik dacht...’ ‘Ik wil levend water, stromend water, vruchtwater en dat is hier niet te vinden.’ Ik zeg ‘sta me toe, maar bij mij thuis heb ik een kraantje en als ik daaraan draai...’ ‘Ik spreek van een andere stroom beste vriend: *die Revolution ist das größte, alles andere ist Quark.*’ ‘Jazeker mevrouw, die ken ik, dat is een erg frappante slagzin van u, maar u hebt ook gezegd: “De grootheid van een vrouw ligt niet in haar kwaliteiten om een liefde te beginnen, maar in haar talent een liefde te beëindigen.” Is het geen tijd dat u uw liefde voor de revolutie beëindigt?’

Dat had ik beter niet gezegd. Ze wordt paars van woede. Ik bespaar u de details en ik ga verder. Harop naar een volgende metselvariatie!

2

Uit de sporen die 9 november 1989 getrokken heeft zijn we nog altijd niet opgestaan. Niet dat er sindsdien niets meer gebeurd is: ook 9/11 wordt wel eens omschreven als een historische breuk. Ik betwijfel dat, niet iedere historische gebeurtenis is daarom ook een breuk. Wanneer de vliegtuigen neerkwamen op New York was dat misschien enkel een uitvloeïng van een hoogmoed die zich sinds 1989 door niets en niemand meer geremd voelde. Ik vertel over 9/11 als over de Icarusdag van het kapitalisme. Het Amerikaanse model heeft in haar cynisch optimisme het moslimfundamentalisme dat haar terroriseert mee veroorzaakt. Slavoj Zizeck heeft er op gewezen dat het fundamentalisme een rechtstreeks gevolg is van het kapitalisme. Het liberaal democratisch kapitalisme lost het fundamentalisme niet op, het veroorzaakt het. Met het kapitalisme is het gesteld als in *The Kingdom*, de reeks van Lars Von Trier: het is de dokter die het virus verspreidt. De komst van fundamentalisme is gelijktijdig aan het verdwijnen van seculier links in moslimlanden. Dertig, veertig jaar geleden had Afghanistan een sterke seculiere linkse beweging. De fundamentalisering van Afghanistan is het product van het opgenomen zijn in de geglobaliseerde wereld. De fundamentalistische verdwazing beperkt zich trouwens niet tot één godsdienst, laat staan één streek. Hier zien we een zakje mens in Afghanistan.

Hier zien we een zakje mens in Kansas, het christelijke equivalent van Afghanistan in de VS.

Tot in de zeventiger jaren was Kansas het hart van de Amerikaanse linkse bewegingen. Die hadden daar hun roots.

Every fascism is an index of a failed revolution, Walter Benjamin.

Het is overal waar het kapitalisme genadeloos toeslaat dat het excessen creëert. Niet alleen ver van ons, maar ook dichterbij. De hardnekkige, fundamentalistische geloofsovertuiging dat Vlaanderen onafhankelijk moet worden en zich panisch dient vast te knevelen aan de Vlaamse identiteit is het gevolg van angst voor een globaliserende wereld die de intrinsieke barbaarsheid van volkeren niet aanvaardt. De antraxaanvallen in de VS en de aanslag in Oklahoma werden niet gepleegd door fundamentalisten die nog het vliegtuig moesten nemen om in Amerika te geraken. Dat waren gevallen van interne terreur. Terreur die niet alleen luid ‘knal’ zegt maar ons vooral geduldig herhaalt dat de zuivere natiestaat een gevaarlijk fantoom is.

Na 1989 werden de VS de as van een unipolaire wereldorde, militair en technologisch zonder gelijken, en genereuze verdeler van een vermeend stateloze economische globalisering. Chomsky heeft vakkundig

aangetoond dat als de Neurenberger wetten correct zouden zijn toegepast iedere na-oorlogse Amerikaanse president tot aan Bush zou moet worden opgehangen. Het particuliere, nationale Amerikaanse belang werd een universele missie. En wij slapen, wij leven in deze vrede aan de aangename kant van de nieuwe muur. De Muur van Berlijn is niet omgegooid, hij is naar achter geduwd, hij staat in Lampedusa, Gibraltar en Cadiz. En wij slapen en worden door nachtmerries bezocht. Terwijl worden immigranten gedeporteerd, worden nieuwe territoria afgebakend in een wereld die nochtans de mond vol heeft van vrijheid van beweging.

Wat nu volgt is een wat vervelend lijstje. Ik ga het bv. hebben over het onrecht aangedaan aan een Togolese landbouwingenieur. Meestal worden dergelijke lijstjes gebruikt om bij het publiek een zeker effect van morele verontwaardiging te ontlokken. Nu, moest dat gebeuren, veel plezier ermee, het is niet mijn bedoeling. Ik weet niet wat morele verontwaardiging is. Omdat ik niet weet wat moraal precies is. En deze fundamentele filosofische twijfel belet niet dat ik tot mijn spijt één en ander weet, dat ik geïnformeerde ben en dat doet pijn.

Terwijl wij slapen heeft het begrip werkeloosheid een heel andere dimensie gekregen. In het Engels zegt men *a shift from unemployment to underemployment*. Ik zou dat vertalen als 'van werkeloosheid naar werkevoosheid'. Dat gaat over de ein-euro-job. Over de Pakistaanse artsen die in Londen taxichauffeur zijn. Over een Roemeense advocate die met dienstencheques in Brusselse gezinnen komt poetsen. Over, hier is hij, een Togolese landbouwingenieur die in het Antwerpse herenhuizen komt bezetten. En terwijl wij slapen achter onze muren van beton en prikkeldraad worden er economische oorlogen uitgevochten, hebben Chinezen het voor het zeggen in Afrikaanse mijnen, controleren Canadese managers door middel van hun beleggingsfondsen de maïsteelt in Peru... Terwijl 's nachts onze muren bewaakt worden boort een Franse energiereus vrolijk fluitend op zijn vrije markt naar olie in Nigeria, maar een Nigeriaan die in de metro in Parijs gepofte kastanjes wil verkopen wordt opgepakt omdat hij geen vergunning heeft. Hij kan fluiten naar zijn vrije markt. Terwijl wij slecht gezind ontbijten, aan de nochtans aangename kant van de muur, richten zich over de hele planeet ministaatjes op die zich aan ieder gezag of staatsbelang onttrekken en waar de georganiseerde misdaad de wetten bepaalt. Terwijl wij in stilte ons werk doen zwelt in alle streken het spook van de mythische nationale identiteit tot giftige soufflés op.

Ondanks dit wat vervelend lijstje zijn de plannen voor onze samenleving opgeborgen. Het hoogste ideaal dat we kennen is 'goed bestuur'.

Er is een nieuw begin nodig. Een epochale gebeurtenis. Een insnede in de tijd. Een cesuur die het oude van het nieuwe scheidt. Maar het zijn niet wij die beslissen wanneer deze gebeurtenis plaatsvindt. De gebeurtenis beslist voor ons. Wat we kunnen doen is op zijn minst klaar staan. Geoefend en getraind. Daarom deze variaties, als een eerste boek van Schmoll.

Dit zijn metselvariaties voor beginners. Let's metsel een mureke.

Ik kom hier een muur optrekken uit een andere substantie dan beton en staaldraad. De enige spatel die ik heb is het alfabet. Ik ben verteller, ik doe niet in cement. En zelfs als schrijver kan ik niet de expliciete ideologische regels veranderen. Ik kan wel proberen de erachter liggende, obscene, ongeschreven regels te herschrijven, te perverteren, te infiltreren en nat te maken, de woestijn van de werkelijkheid weer vruchtbaar maken.

3

Rosa is uitgeraasd. Ze was wreed in haar gat gebeten dat ik nog maar durfde te suggereren dat ze haar liefde voor de revolutie misschien beter kan dumpen. Ze zit op de grond naast haar winkelkarretje. Ze heeft een zak chips in de hand, barbecue taste. Ze nipt erin en de zak ploft open, haar hand brengt de open zak naar boven en ze kapt de zak chips ritselend leeg in het gat in haar romp waar eens haar hoofd was. Een bescheiden kristalvormige constellatie van gassen en dampen stijgt van tussen haar schouders op, de grijze, nietszeggende lucht in, en ze hikt. ‘Godverdomme’ zegt ze, ‘het marxisme is een revolutionair wereldbeeld dat altijd moet blijven vechten voor nieuwe inzichten.’ Ik zeg: ‘Zeg dat wel.’ Lenin heeft een punt.

Maar waarom dat woord blijven gebruiken? Hoeveel moorden zijn er niet gepleegd in naam van het marxisme, hoeveel goelags, hoeveel executiemuren, hoeveel Berlijnse muren verdraagt de semantiek van een woord vooraleer het verpulvert tot grauwe as?

‘Asse doet de rozen bloeien, dat weet ik van mijn vader’ zegt Rosa, ‘niets zo goed voor de rode rozen als asse.’ Ik kijk haar aan, ‘je bent een verbazend goede buikspreker.’ ‘Inderdaad’ zegt ze, ‘ik spreek uit de buik, ik heb niets anders meer, mijn verstand ben ik verloren.’

4

Terwijl twintig jaar geleden de menigte in Berlijn de eerste bressen in de muur aan het hakken was, kwam Willy Brandt naar buiten. Er werd hem meteen een microfoon onder de neus geduwd. Brandt was burgemeester van Berlijn toen de muur werd opgetrokken in de vroege jaren vijftig. In 1989 was hij gelauwerd oud bondskanselier, ex-minister van Buitenlandse Zaken, Nobelprijs van de Vrede in 1971. En hij zei: ‘Het is altijd mijn overtuiging geweest, dat een muur van beton en staaldraad, de stroom van de geschiedenis tegenhoudt.’ En terwijl hakten de mensen verder. Vanaf het eerste gat in de muur kon de stroom van de geschiedenis weer vloeien, en dat deed ze. Even. Voor de onmenselijk korte duur van een revolutionair moment. Gedurende een korte periode lagen de mogelijkheden open als een onbevaren zee. Dat is de epochale gebeurtenis, het evenement waarin alles schijnt te kunnen, omdat het echt niet meer kan. Het ogenblik waarin de weg vrij komt omdat de weg compleet vastzit. Maar waar naartoe, in welke richting? Felipe Gonzales, de toenmalige premier van Spanje, nam zoals zovelen in die dagen een duik in de ronkende metaforen en van hem is de aangrijpende en misschien meest accurate beschrijving van de

historische gebeurtenis van november '89. 'De geschiedenis galoppeerde als een losgeslagen paard ruiteloos door de nacht van De Val Van De Muur.' Dat unieke moment, waarin de mogelijkheden los komen van hun begrenzingen, waarin je springt in het ongewisse – je vindt gelijkaardige beschrijvingen van het revolutionaire moment bij Büchner bijvoorbeeld over de Franse Revolutie, of bij De Certeau over *mai 68* – dat korte moment waarin de brij van het gelijkmatige doorbroken wordt, waarin de wetmatige machinerie van de herhaling kortsluit en de nacht verlicht wordt door vonken, een ogenblik van onbeteugelde verspilling, een opschorting van het doelgerichte handelen, het altijd al wegdraaiende ogenblik waar het verlangen een indiaan te worden werkelijkheid wordt. Zoals in dat ultrakorte verhaal van Kafka dat al voorbij is als het nog moet beginnen: *'Als je toch eens een indiaan was, meteen op je hoede, en op het hollende paard, scheef in de lucht, altijd weer trilde over de trillende grond, tot je de sporen vergat, want er waren geen sporen, tot je de teugels wegsmeet, want er waren geen teugels, en nauwelijks het land voor je als glad gemaaide heide zag, al zonder paardennek en zonder paardenhoofd.'* Dat unieke, zeldzame moment dat vervluchtigt waar je bij staat, heeft plaatst gevonden.

Maar de teugels zijn al snel gegrepen. Het waren geen indianen maar hedgefund-managers. Willy Brandt had gelijk: een muur van beton en staal draad houdt de stroom van de geschiedenis tegen. En de bres die toen geslagen is heeft hier een open weidse vlakte gemaakt. Een immense grote markt. Een gladde vlakte met als alfa en omega 'de vrijheid van verglijden'. De big beach right open and ready for America's holiday from history. En deze uitdeinende grote markt waarin wij leven, blijkt nu, twintig jaar na datum, een dode vijver. Hier stroomt de geschiedenis evenmin. We leven omkapseld door een zelfde logica van expansionisme. 'De logische, ethische stijl hier is een indiffirente rangschikking van alle dingen in een homogene ruimte' schrijft Sloterdijk. Hier hebben we stilstaand brak water, een lauwe stank die opstijgt van onderaan de broekspijpen. En af en toe de kreten en het geschreeuw die als pijlen van de andere kant tot in onze oren worden geschoten.

Daarom deze metselvariaties, om hier, in de woestijn van de werkelijkheid muurtjes op te trekken, dammen aan te leggen, zodat de geschiedenis kan stromen. Het enige wat ik kan, is blijven proberen om op papier en toneel, die arme, lege, altijd marginale naakte scène, plaats te ruimen voor iets werkelijks. Terwijl buiten het spektakel voortraast. Plaats ruimen voor iets werkelijks, ziedaar een mooi programmaatje. Maar wat betekent dat, iets werkelijks? Gaat het dan over een passie voor het Reële, een Lacaniaanse *passion du Réel*? Maar is die passie voor het reële wel op een andere manier te beleven dan in de omhelzing van de lens waarmee je naar de werkelijkheid kijkt?

Badiou schrijft in zijn *Le siècle* dat de passie voor het reële de passie is die de hele twintigste eeuw heeft gekenmerkt. Het was de passie om valse kopieën van de werkelijkheid te ontmaskeren, om haar imitaties te discrediteren, om de illusoire spiegels te deconstrueren. Het is deze passie die geleid heeft tot de twintigste eeuwse avant-gardes, zowel de politieke als de artistieke. Het is ook deze passie die een zuiveringslogica in gang heeft gezet, zowel in de artistieke als in de politieke avant-gardes: alleen op de totale vernietiging van het verleden kan het nieuwe verschijnen. De passie voor het reële werd een

zuiveringsnachtmerrie. Het heeft zijn tijd geduurd, zijn lijken en trauma's gekost, om er achter te komen dat de mens geen toegang heeft tot zoiets als het zuiver reële. Dat betekent dat de rol van de verteller in de eenentwintigste eeuw een andere is dan die in de twintigste eeuw. Ik speel met gemaskerde interpretaties van het reële. Ik weet dat de kracht van fictie niet fictief is.

5

Ik kijk naar Rosa. Ze ligt tegen de gevel van de Aldi op de straatstenen. Ze snurkt. Uit haar romp komen met ieder ronkend geluid kleine belletjes schuim. Ik denk opnieuw aan Peter Sloterdijk: 'Het vrolijke denkbeeld Schuim stelt ons in staat het premetafysische pluralisme van de werldscheppingen post-metafysisch in ere te herstellen. De ene bol is dood, leve het schuim'. Rosa zou best wel eens een bad kunnen gebruiken.

Rosa is een spook. Het spook is niet enkel een geest uit een vroeger tijdperk die ons komt herinneren aan een erfgoed, een verleden. Een spook is niet dood en niet levend, het brengt het fantasmatische in de politiek, en helpt ons misschien de publieke ruimte van vandaag te begrijpen. Spoken zijn uit elkaar vallende stemmen die komen souffleren, ons bewustzijn komen scherpen. Krachten uit het verleden controleren het dagelijks leven op een meer complexe en andere manier dan vaak door sociologen uit de doeken wordt gedaan. Ik denk aan wat Bolaño in 2666 Boris Jelstin laat zeggen, de uw bekende charmezanger, de man die de Russen de wetten van vraag en aanbod bijbracht. Gezeten op een gigantische wc-pot met een borreltje in de hand spreekt Jelstin: 'Ik zal je uitleggen wat de derde poot van de menselijke tafel is. Ik zal het je uitleggen. En laat me daarna met rust. Het leven is vraag en aanbod, of aanbod en vraag, alles beperkt zich daartoe, maar op die manier kan een mens niet leven. Er is een derde poot nodig om te voorkomen dat de tafel het begeeft en op de vuilnisbelten van de geschiedenis belandt, die op haar beurt voortdurend op de vuilnisbelten van de leegte belandt. Dus prent het u goed in. Dit is de vergelijking: aanbod + vraag + magie. En wat is magie? Magie is epiek en ook seks en dionysische nevel en spel.'

Het bouwen van een muur met spoken, ficties en vertellingen is een utopische daad. Een vrijwillige, zelfbewuste utopie. Deze verhalen creëren een utopische enclave. Een vreemd lichaam in het sociale, een stasis in het differentiatieproces. Hier, in de wereld van mijn vertellingen, zijn kijker, lezer, schrijver en personage samen voor de duur van het verhaal buiten het bereik van het sociale gebeuren. Dat is de paradox van deze metselvariëaties: ingaan op de roep van onze tijd –door Sloterdijk samengevat in de zin *Escape from escapism*– betekent dat je hier terecht komt. In deze utopische enclave vinden wij elkaar. In deze ruimte getuigen wij van onze politieke machteloosheid en tegelijk van ons vermogen nieuwe beelden van het sociale uit te werken en uit te proberen. De utopische enclave die deze metselvariëaties voor beginners opricht heeft geen politiek departement, heeft geen leger dat zich toelegt op de realisering van haar fantasmes en wensdromen. Hier, in deze mentale ruimte binnenin de sociale ruimte klinken stemmen, spoken, die ideologisch en alledaags, grotesk en poëtisch, teder en verschrikkelijk kunnen zijn. Het is een plek die de schijn van de eeuwige onveranderlijkheid behekt met kritische negativiteit, met afwezigheid, ze maakt de werkelijkheid nat van afwezigheid. Ze maakt dat werkelijkheid zichzelf mist als werkelijkheid.

De utopische muur die deze metselvariaties bouwt is niet een muur die zich rücksichtslos op de werkelijkheid drukt als een programma of een stempel.

Het is niet haar eigen model, maar het tekort, het brandmerk van een subliem gemis, dat deze enclave op de werkelijkheid drukt. Deze muur wil een utopische impuls aan de oppervlakte laten komen. Dat is geen politiek revolutionaire praktijk, niet eens omdat ik geen politiek, laat staan strategisch talent heb, maar omdat onze tijd, hier en nu, daar niet toe bereid is. Het zullen niet wij, welstellende Vlamingen zijn die het revolutionaire moment zullen ontketenen, tenzij het iets met BHV en Vlaamse onafhankelijkheid te maken heeft, maar dat is geen revolutie dat is zuivere vadsigheid. Een revolutie maak je niet, die gebeurt. En op dat gebeuren kan je je voorbereiden. Ik zoek nieuwe, ruimtelijke eenheden. Ik maak literaire sculpturen vanuit een utopische impuls die misschien die golf doorgeven. Ik heb geen programma dat ik wil gerealiseerd zien. Het utopische verhaal is geen pastorale idylle, het is niet het uittekenen van blijde gezichten, dromerige landschappen en straten zonder stront: dat alles is niet meer dan een blauwdruk voor het comfort van de nieuwe bourgeoisie. Het utopisch groteske zoals ik ze betracht is eerder een diagnostiserende interventie. Ze bezweert, elimineert, castreert en laat zingen tot wie weet bijvoorbeeld de porseleinen kast ervan barst.

Een verhaal, een stuk, of noem het een literaire sculptuur, creëert een imaginaire enclave binnenin de reële sociale ruimte. Met andere woorden: de mogelijkheid van een utopische ruimte is het gevolg van een ruimtelijk en sociale differentiatie, een afbakening, een muur.

De muren van deze enclave zijn van een andere substantie dan een muur van steen en beton. De muur van deze enclave heeft de zwakte van een belofte. Een belofte van een verschrikking of van een alternatief, een belofte van een herinnering of een belofte van een vergeten, maar een belofte. 'Het geheugen van de wil' noemde Nietzsche de mogelijkheid van de mens een belofte te maken, en hij zag er meteen het enige onderscheid in tussen mens en dier. Binnenin de utopische enclave die deze metselvariaties bouwt, woont de belofte, het vermogen te beginnen, altijd opnieuw te beginnen in eindeloze processen. Daar ligt de enige kans dat we geen slachtoffers zijn van automatische noodzaak. De belofte die zich afspeelt in deze enclave, moet als een geïsoleerd eiland blijven, een eiland van enkel interne zekerheid, middenin een oceaan van onzekerheid. Zodra een belofte misbruikt wordt om de toekomst voor eens en voor altijd vast te leggen, een weg uit te stippelen die in alle richtingen naar zekerheid leidt, verliest de belofte haar kracht en doet ze zichzelf teniet.

Het bouwen van een muur van steen en beton daarentegen is een bekentenis. Het is de bekentenis dat je utopie gefaald heeft als utopie, dat het haar werkzaamheid heeft verloren als vitaliserende kracht. De Berlijnse muur was niets dan een krachtige onderstreping van de vaststelling dat de concretisering van het marxisme gefaald heeft. En van zodra dat gebeurt moeten er belangen worden veilig gesteld. In 2002 nam de Europese Unie een schaamteloze beslissing, die vreemd genoeg nog steeds weinig ophef maakt: er werd besloten om een muur te bouwen en een Europese grenspolitiemacht op de been te stellen om de unie te beschermen tegen de immigratiestroom. Wat zegt deze maatregel anders dan dat de Europese leiders zich er langzaam van bewust geworden zijn dat het laatkapitalistisch model, de liberaal-democratische principes waarop zij Europa wilden enten, falen, te kort schieten? De globalisering die zij voorstaan is niet universaliseerbaar. We hebben muren nodig want aan de andere kant wil het niet vloten. Ze komen met vloten naar ons. Het welvaartsmodel dat zwaait met universele rechten van de mens en

globalisering van de vrije-markt-principes is dan toch niet universaliseerbaar, globaliseerbaar: we moeten muren bouwen om de idee vast te houden, een muur die het oog afschermt van het eigen falen, van hoe onze utopie verkrijgt waar we bij staan. Dat is het sprookje van de globalisering: het eindigt in de bouw van muren van beton.

De liberale democratie is identiek aan stagnering. De enige actie die ze onderneemt is reageren op verzuchtingen van populistisch rechts, de kretologie van de Winter, Wilders, en co. vertalen zij in een acceptabele, liberale taal. De visie die je hoort uitspreken zijn vertalingen van de idee dat de populistische haat tegen de immigranten verwerpelijk is maar we moeten wel erkennen dat ze problemen aan de orde stellen die wij liberaal democraten dan nu op een beschaafde manier gaan aanpakken. En de daden die daaruit volgen resulteren steevast in het dicht nijpen van de grenzen, het verstevigen van de muur rond fort Europa.

Dat is het dan. We kennen niets dan troebele lauwheid. Wat me verlamt, wat me verwacht is dat alles rustig op zijn plaats blijft. Niet de inwijkeling, de vreemde, de barbaar is huiveringwekkend, het is de vaststelling dat hetzelfde vaststaat. Het volstrekt gelijkende is honderd keer griezeliger dan de man met de tulband.

En dan nu: wie waagt de waanzin van een beslissing? Een revolutionaire sprong in het ongewisse, zonder garantie voor wat de uitkomst biedt. *On attaque et puis on verra* was de slagzin van Napoleon, en er gaat een onwaarschijnlijke, onheilspellende aantrekkingskracht van uit.

Hoe zit het met de revolutionaire daad? De sprong die nodig is, de sprong die zelf de coördinaten wijzigt van de context van waaruit de sprong gemaakt wordt. Zo'n sprong waarin de daad van het springen zelf de condities schept voor haar legitimering?

En er is geen garantie tegen de mogelijkheid van een exces. Het risico moet worden genomen, toen de Berlijners op straat kwamen, en scandeerden: 'Wir sind das Volk', hadden ze geen enkele garantie dat er niet op hen zou worden geschoten. Integendeel, het drama op het Tiananmen-plein lag nog vers in het geheugen, het geweld van de Stasi had zich jaren aan een stuk verfijnd, maar ze waagden de gok, ze maakten een Kierkegaardiaanse sprong.

Maar zijn we bereid zo'n risico te nemen, ben ik zelf daartoe bereid? Is het revolutionaire verlangen niet verwant aan de verlokking van het fundamentalisme? Van de sprong in het geloof waarin het denken wordt opgegeven en je je toevertrouwt aan de handen van de gebeurtenis, de verabsoluteerde goddelijke, historische gebeurtenis?

Op dit moment staat zoiets in Europa zeker niet te gebeuren. Als onze Opel pruttelt sputteren we tegen, tot zover het revolutionaire flegma. We zijn nog te zeer afgeschermd om de noodsituatie in te zien, de noodsituatie waarin de liberale democratie zich bevindt. Ik ook niet, ik ben niet bereid te springen. En als ik spring, dan spring ik twee keer. Zoals Mozes die twee keer op de rots klopt vooraleer er water uitstroomt. Waarom klopt zelfs hij, Mozes, eigenlijk twee keer, waarom niet één flinke tik en de kracht van het geloof verandert de rots in een bron? De Franse filosofe Hélène Cixous heeft daar een prachtige verklaring voor: Mozes moet twee keer op de rots kloppen, dat is de gekwetste voorzichtigheid van het denken, dat is de verscheurdheid en de ontdebbling van het denken. '*Ce double coup de Moïse*' schrijft ze, '*ce coup qui dure une dixième de seconde, c'est le doute, le il n'y a pas de fois sans doute. La fois c'est deux fois.*'

Klop klop.

In juni 2009 deed een medewerker van een ziekenhuis in Berlijn een eigenaardige ontdekking: een onthoofd lichaam van een vrouw op sterk water.

Onderzoek wees al snel uit dat dit lichaam van Rosa Luxemburg was. Het lichaam dat begraven ligt in Friedrichsfelde is niet het hare. Haar vermoedelijke lichaam was zwaar toegenomen pas een maand na haar dood teruggevonden, de grafdelvers hadden een kaartje aan de teen gehangen: 'de twee benen van deze vrouw zijn even lang'. Waarom deze mededeling? Het is altijd een raadsel gebleven tot nu: Rosa Luxemburg had een wat aparte fysiologie, haar ene been was langer dan het ander, de misgroeiing begon vanuit haar heup. Door op te merken 'de twee benen van deze vrouw zijn even lang' drukten de grafdelvers hun twijfel uit over de ware identiteit van dit lichaam, waarvan moest worden aangenomen dat het Rosa Luxemburg was.

6

Rosa Luxemburg, met haar korte beentje en haar scheve heup en haar onthoofde romp, kwam die dinsdagavond binnengewandeld in de parenclub aan de Kortijksebaan. Ze was alleen, ze wou eens op verkenning gaan. Terwijl dames en heren aan glaasjes Campari nippen ziet ze door een kralengordijn een achterkamertje. Ze besluit eens te gaan piepen. Negen kronkelende lijven glijden in en uit elkaar, smeren elkaar onder de crèmes, likken elkaar terwijl er traag gekir klinkt als van een duif die te veel heeft gegeten. Rosa vraagt: 'Excuseer, wat mag hier de bedoeling van zijn.' Maar niemand antwoordt, dit is het rijk van de daad, niet van het woord. Een hand gaat tussen haar benen en lapjes dood vel vallen op de fluwelen kussens. Een man riekt aan zijn hand, lacht, 'hmm sterk water', en begint Rosa tussen de benen te likken. Rosa vraagt verbaasd 'Hallo daar, wat moet dat?' Maar de man zijn mond, zijn hele spraakorgaan, verdwijnt in het goed geconserveerde vlees van haar muis. Zijn lippen, zijn tong, zijn neus schuiven in haar scheve heup. Haar beenderstelsel heeft niet meer de stevigheid die van een jonge dame verwacht kan worden en omdat de man doortastend wringt en duwt verdwijnt al gauw zijn hele hoofd in haar vagina. 'Wat moet dat?' vraagt ze. De man bemerkt dat hij zich in een benarde positie heeft genesteld en roept of iemand het licht wil aan doen. Niemand hoort hem, de dolfijnmuziek staat te luid en het weeïge gekerm overstemt iedere roep om licht. De man spartelt met zijn benen, stampt in het rond en bederft zo het plezier van zijn medelichamen. Die merken de bijzondere situatie op en proberen de man een handje te helpen door aan zijn benen te trekken. Tevergeefs. Een gezette dame van begin zestig vindt de aanblik niet prettig, iedere blik trouwens die niet op haar is gericht vindt ze niet zo prettig, maar dit: een man die haar daarnet nog zo flink heeft gebest is helemaal opgegaan in dat wandelend lijk zonder kop. Niet prettig. Ze doet haar kamerjas aan, sloft naar de bar en bestelt nog een Campari-Rosé. Haar partners hebben intussen het licht aangedaan en trekken met man en macht aan de benen van de onfortuinlijke heer die helemaal is opgegaan in Rosa Luxemburg. Rosa zucht 'tjonge tjonge, wat een bedoening, kan het niet wat rustiger daar onderaan?' Maar hij blijkt stevig vast te zitten. 'Excuseer' zegt ze, 'maar het is niet omdat ik nu het eeuwige voor het tijdelijke heb gewisseld, dat ik hier tijd voor heb.' En in een knip spant ze de spiertjes van haar vagina op, met een hevige schreeuw van de man tot gevolg. 'Recht jij, zielepoot!' Er is alleen een hol geluid te horen als van diep in een grot waarvan de toegang versperd is. Het vermaakt haar wel dat ze blijkbaar de heer tussen haar benen kan bedwingen eenvoudig door haar schaamspiere te hanteren. 'Snip!' zeggen haar spiertjes en de man schiet recht. Rosa op zijn schouders, zijn hoofd verdwenen in haar schaamstreek. Rosa, anders klein van gestalte, kijkt nu neer op de halfnaakte lichamen

die glimmen van de oliën en de lichaamssappen. ‘Ik denk dat jullie me nu een woordje uitleg verschuldigd zijn’ declameert ze hoog van haar toren. ‘Wel euh... tja...’ niemand van het gezelschap die niet een beetje geïntimideerd is. Een stevige bos rood schaamhaar als een woeste snor en daarbovenop het naakte lichaam van een al bij al aantrekkelijk jong meisje. ‘Wat zoeken jullie hier?’ Het gezelschap staat wat verlegen naar de blote tenen te kijken. ‘Komaan, leg me eens uit wat dit hier is?’ ‘Wel, dit is een parenclub en...’ ‘Ja, dat weet ik maar waarom doen jullie dat?’ De dame van zestig steekt een sigaret op, en dient de vrijpostige Rosa van antwoord: ‘Omdat dat lekker is.’ ‘Dat meen je niet. Zo gelukkig en voldaan zien jullie er niet uit’ repliceert Rosa. ‘Ik weet wat jullie kwelt, ik weet wat jullie dwingt en waar jullie weg van “lopen” had ik willen zeggen maar laat ik het houden op waar jullie weg van lekken.’ ‘Ik luister’ zegt een vinnig meisje met een buik als een rits vol piercings. ‘Dat het leven niet slechts een stompzinnige aaneenschakeling is van voortplanting en genot, van mijden van pijn en dood, dat is het meest traumatische. Dat is wat hier buiten deze muren wordt gehouden.’ ‘Ah zo, waar houdt zich die wet dan op?’ vraagt het ijzeren ritsmeisje. ‘Kom maar mee naar buiten’ antwoordt Rosa. ‘Haha, dat wil ik wel eens zien’ zegt notaris Van Boven. ‘Kom, ik volg je, laat me dat eens zien...’ ‘Goed’ zegt Rosa, ‘volg me.’ Hier grijpt de hoerenmadam in, de uitbaatster van de club had nog rekeningen openstaan en die wou ze niet ontbetaald laten. Ze rept zich naar de deur en zet er de grendel op. ‘Eerst betalen!’ ‘Kom kom’ zegt Michelleke, accountmanager bij de KBC, ‘één keertje? We komen straks wel terug.’ Waarop meteen Rosa, als slaat ze een vlieg in volle vlucht neer: ‘Ik zweer jullie dat zodra jullie de wet gezien hebben niet meer terug willen, zelfs niet meer terug kunnen.’ ‘Daarom juist!’ roept de hoerenmadam. ‘Eerst betalen. Ik heb hier nog zes Campari-Rosé open staan, acht Tuborgskes, en een halve fles Cava.’ Notaris Van Boven voelt een revolutionaire drang in zich opkomen, dat was geleden van toen hij schachtmeester was op de doop van de eerste Kanners-rechten. Hij duikt achter de toeg, grijpt een bak bier en gooit hem tegen de muur van het etablissement. Die bestond uit slecht gezette gyproc-platen en met één worp had hij er een gat in gegooid. De hoerenmadam protesteert luidruchtig maar de pret bij de half blote lijven kan niet op. Moest Rosa nog ogen hebben, ze zou ze nu bedekken. Maar jammer genoeg heeft ze ondanks jaren dood aan gevoeligheid niets ingeboet, dus ze weet wat er gaande is. Het ijzeren ritsbuikmeisje dartelt de folterkamer binnen, neemt er een tuig waarvan gelukkig alleen zij het gebruik kent en begint er het gat in de muur verder mee uit te hakken. Een halve minuut later is het gat groot genoeg dat iedereen er door kan, en elk van hen, tuk op hun wanhopige zoektocht naar iets transgressiefs, kruipt met stijf piemeltje en harde tepels één na één door het gat. Ze verzamelen op het grind van de parking. Rosa zucht. Ze trekt haar liesspieren samen en de man die nog altijd braaf met zijn hoofd in haar vagina zit, beweegt zich naar het gat, kruipt erdoor en zet zich bij het glimmende gezelschap op de rood verlichte parking. ‘Komaan Rosa, show us the way!’ ‘Akkoord, als je er om vraagt, volg me’ en ze stuwt haar mannetje de straat op. En Rosa op kop, zo letterlijk heeft ze nog nooit op kop gelopen als vandaag, loopt de straat in, langs Carpetland en Brantano, over de pechstrook met achter haar aan een van oliën lekkende stoet swingers samen op weg.

‘Dus jullie willen de traumatische ervaring dat het leven geen stompzinnige aaneenschakeling van geboorte en genot is aan den lijve ondervinden?’ ‘Jaa jaa,’ roepen ze in koor. ‘Lekker! Au! Ja! Ja! Doe me pijn, dat ik iets voel! Iets werkelijks! De harde waarheid!’ ‘Oh arme aardwormen’ zucht Rosa hoog boven hen verheven. Het verkeer dat anders op deze expresweg voorbij raast vertraagt, er ontstaat een kijk-file, raampjes worden open gedraaid en heren roepen allerlei schuins naar de schaars geklede dames van het gezelschap. Een bestelwagentje van een telecombedrijf zet zich aan de kant: ‘Moet ik hier misschien een aansluitingske komen arrangeren?’ ‘Kom’ roept notaris Van Boven, ‘kom met ons mee, mevrouw Rosa Luxemburg gaat ons laten huiveren. ze belooft iets traumatisch! De waarheid van alle dingen. dat wat was.

wat is en wat zal zijn!’ ‘Super’ zegt de Ronny van Telenet, ‘Count me in! Ik heb een hele dag digiboxkes rondgereden, ik kan wel iets stevigs gebruiken.’ En al gauw stopt ook een monovolume gezinswagen, een Duitse truck, en binnen het kwartier staat de expresweg stil. Overal achtergelaten auto’s, en de stoet achter Rosa zwelt aan tot een kolkende rivier. Sommigen lopen in polonaise, anderen alleen en op hun tippen om al een glimp op te vangen van wat volgens het gerucht hier beloofd wordt. Rosa, nog steeds gezeten op de schouders van de man met zijn hoofd in haar vagina, krijgt het toch wat benauwd als ze even achterom kijkt. ‘Dat is verdomd lang geleden dat ik nog zo’n massa op de been heb gekregen’ zegt ze tegen zichzelf. Maar ze is vastbesloten niets van haar aarzeling te laten zien en ze zet een Russisch marslied in. Wat al gauw in verbasterd Vlaams wordt overgenomen. Verbazend hoe iedereen dat lied kent. Rosa kent natuurlijk de Night of the Proms niet waar al deze volgelingen de ziel uit het lijf komen zingen. Deze mensen hier achter haar, realiseert ze zich, hebben wel hoge verwachtingen. ‘Honderd jaar geleden had ik een plan, ik had de mond vol van Marx en klassenstrijd, en ik wist dat de revolutie de waarheid en de weg was. Maar nu, wat moet ik hen nu tonen?’ Ze draait zich om, rommelt met haar buik en buldert: ‘Dat er waarheid is! Dat er waarheid is, dat is de verschrikking en de terreur, dat is het brandmerk waarvan we vluchten!’ ‘Toon ze ons!’ klinkt het uit de massa. ‘Laten zien! Laten zien!’ En één iemand begint te zingen van ‘tetten bloot, tetten bloot’ maar die wordt onmiddellijk door de omstaanders afgestraft. ‘Dit gaat over iets anders. Rosa gaat ons iets wilders, huiveringwekkenders laten zien. Rosa rosa rosam, Rosae rosae rosas Rosarum rosis rosis! Toon ze ons, Rosa, uw verschrikkelijke waarheid!’ Ze antwoordt niet, want ze heeft geen antwoord. Ze denkt: ‘Ik moet snel iets verzinnen.’ Geen flauw benul heeft ze, maar ze draait rechts een straat in en wandelt stevig door.

Ze komt aan op een groot plein in een gemiddelde stad. Ze stelt vast wat ze al weet: het is een marktplein. En daar in het midden, daar waar we een steen op de grond hebben gelegd, en daarbovenop nog één... Rosa staat voor de muur, de muur die wij gemetseld hebben. De blinde muur waarnaar we keken en waar de Mauerschau begon, de blik op het buiten, de blik die Rosa hier heeft gehaald. De menigte achter haar sluit aan, duizenden mensen staan achter en rond haar. Rosa heeft zweethandjes. Zij heeft gezegd dat er een wet is die waarheid is, nu komt het er op aan. ‘Is het hier? Is het hier?’ roepen ze. ‘Til mij op de muur!’ beveelt ze. En meteen helpen zes mannen Rosa en haar onderman de muur op. Daar staat ze dan. Alle ogen op haar gericht. De menigte wordt stil. Alleen een zuchtje wind in de donkere nacht. ‘Wat zie je Rosa? Zie je het, laat het ons zien?’ En Rosa stamelt, ze krijgt nog niets gezegd, het duurt te lang voor de menigte. Ze willen ook zien wat zij ziet. En ze beginnen in de muur te hakken. Rosa knikt, ze zegt niets, ze weet dat deze muur waarop zij nu staat enkel diende om hier te geraken, en nu ze hier is, nu ze ziet wat ze ziet, mag die vernietigd. En terwijl de menigte begint te kappen tot er langzaam niets meer van de muur overschiet begint Rosa te spreken.

‘Ik zie niets’ zegt ze, en meteen wordt het stil. ‘Ik zie een leegte en ook dat niet. Ik zie niets. Ik zie hoe niets verdwijnt in niets zonder iets. Ik zie een woestijn, een veld van konijnen, kinderen en drukte. Ik zie een kale verlaten plaats vol mensen, vol verwachting, vol dood. De leegte in een zucht, het is niets, het is niets, ik zie geen troost en geen schoonheid, ik zie niets, hier is niets, het is niets, ik zie hoe ik dat graag zie, ik zie hoe ik dat bemin ik zie hoe ik daarvan begin, opnieuw en ik begin opnieuw, opnieuw ik begin, ik bemin.’

En dat waren haar laatste woorden, samen met deze laatste klanken van haar, verdween ze net als de muur in duizend en één stukken gehakt en verpulverd wegwaaiend in de wind. De menigte stond stil. In een mum was alles weg. Muur weg. Rosa weg. En in stilte ging iedereen terug naar zijn auto, zijn voordeur, zijn salon. of voorkeuken. En tot lang nadien. zelfs tot na de rest van hun leven. was er die onuitwisbare

herinnering aan de mogelijkheid, de mogelijkheid van een begin.

LOF DER SPECULATIE

SPIJT, SPASMEN EN PSALMEN

IN UW KANSBEREKING

Ik kom de lof zingen.

Lof aan de paria's, de onderkruipers, de schuldigen, de zwijnen van deze crisis. De zondaars in wiens ogen we van staatswege zwarte pek gieten en dan nog zal de bling bling in hun pupillen er doorheen schitteren. De speculanten.

Ik kom ze kussen. De financiëlen zijn het laatste regiment van de speculatief ingestelden dat onze planeet nog kende, en we ontdoen ons van hen als van een natte vod tussen de benen. Hedge-fund-managers, traders in afgeleide producten, handelaars in turbo's, speeders, futurs: ze kunnen gaan, ze kunnen kruipen, ze kunnen verdampen als een pensioenfonds. We zijn er als de kippen bij om voor het meest sympathieke rondepuntenkunstwerkje een erfgoedweek te organiseren, terwijl we de speculanten in futurs met pek en veren onze nochtans brede laan uit sturen. Deze grensgangers van de rede, deze investeerders in waanzinnige winsten, ze dienen dringend beschermd te worden als cultureel erfgoed. Zoals eens een absurd waanzinnige kathedraal, een doek van David Teniers dat krankzinnig speculeerde op buitenissige winst in stamelende schoonheid, zo zijn zij, vandaag, ons openbaar kunstbezit.

Wie anders, als laatste, hield de eer van de speculatieve rede hoog? Wie anders celebreerde de afgelopen vijftig jaar de waanzin van de wonderbaarlijke vermenigvuldiging, de gestoorde passie voor het meer? Hoe moet het nu voort met dat toekomstje van ons, nu deze investeerders in futurs publiekelijk aan de schandpaal worden genageld? Verketterd en vernederd als verraders van de ware leer: die van het gezapige het-zal-wel-gaan. Wie morrelt er nog aan de grenzen van ons huishouden, wie verlegt er nog, niet in onnozele artistiek-symbolische gestes maar in harde euro's de limieten van ons wegdeemsterend avondland? Wie anders wist nog met hemeltergende acrobatie het virtuele te laten omslaan in iets reëls, van het reële een virtuele cijferdans te maken en weer terug: de fictie in de feiten te kappen en de feiten om te toveren tot fabelachtige ficties die aan werkelijkheid niets tekort komen?

Eeuwen is er gezocht naar het geheim van alchemisten, hoeveel lamme esoterische leerstellingen zijn er niet ontwikkeld, hoeveel meters inferieur proza hebben we er niet voor moeten slikken vooraleer we aan de kaap kwamen die deze heren moeiteloos wisten te nemen: van 1000 dollar maak je er 10.000, van 10.000 100.000, en van 100.000 opnieuw anderhalve dollar? Nooit in de geschiedenis heeft iemand hen dat na gedaan. En nochtans was het werkelijk: er zijn torengebouwen uit opgetrokken, kunstmatige palmboomeilanden mee opgespoten, kinderkankerfondsjes mee gespekt en museumcollecties uitgebreid. Inderdaad: nu worden er fabrieken door gesloten, bedrijven genationaliseerd, arbeiders, bedienden en kaderleden komen hand in hand op straat en er worden zelfs hele landen failliet verklaard, enkel en alleen door de speculatie van deze mannen achter de knoppen. Dat de gevolgen van hun speculaties de laatste tijd catastrofaal nefast uitdraaien voor zowat iedere planeetbewoner pleit niet echt voor hen. Akkoord, ze hebben er een misselijke pap van gemaakt, maar dat is nu eenmaal het risico inherent aan speculatie. Moeten we daarom de speculatie als praktijk doorspoelen? We moeten de kots opruimen, de gewonden afvoeren, en opnieuw en beter aan de slag. Wat richtlijntjes opstellen, wat afspraken maken, wat beter doseren. Maar ook in onze regelgeving geldt: maat houden. Voor je het weet zitten we opnieuw in een volledig verzelfstandigd metafysisch stelsel, een communistische utopie, een losgeslagen speculatief systeem dat aan gevaar en absurditeit niet moet onderdoen voor de miljardendans van roekeloze traders.

De mens die niet meer speculeert is als een vlam zonder vuur. Daarmee bak je niet eens een ei. Over vuur gesproken: als er nooit een waanzinnige holbewoner geweest was die er op speculeerde dat als je twee stenen tegen elkaar ketst er een vonk ontstaat, kenden we nu nog altijd slechts bij toeval de geneugten van het op vuur gebakken omelet. Als enkele jaren later Rembrandt er niet op had gespeculeerd dat hij uit de weinig verheffende bruine klieder verf op zijn palet een schilderij als *De Nachtwacht* zou kunnen tevoorschijn halen was er van zijn schilderij nooit sprake geweest. Als Pasteur en Marie Curie niet speculeerden dat er met radium één en ander te doen valt dan stond de behandeling van kanker nog in de kinderschoenen. Iedere onderzoeker zet al speculerend zijn stappen. Het is eigen aan speculatie dat er ontploffingen gebeuren in het laboratorium, of mislukkingen in het atelier. Wat we nu in de financiële wereld meemaken, is zo'n ontploffing. De vraag is: hoe moet het nu verder?

Wel, laat ons daar eens over speculeren. Mijn speculatie is dat we het speculeren als praktijk moeten rehabiliteren. We spreken daar niet graag over. Speculatie is iets wat we net als geweld, liever outsourcen, uitbesteden aan lieden die daar hun handen aan vuil maken. We geven de staat of privé beveiligingsorganisaties het monopolie op geweld, omdat het niet zo netjes staat je daar zelf mee bezig te houden. Nochtans draait onze samenleving op geweld. Onze schoenen zijn gemaakt van schildklierjes van kleine Bangladesische kindertjes, onze stadsbussen rijden op bloed van jongemannen uit het Midden-Oosten, maar wijzelf houden van kunst en democratie en opinierende stukjes. Wij kunnen ons dat permitteren, net zoals wij ons verontwaardiging kunnen permitteren over die brute Amerikanen en het geweld van politie op de G20. Dat onze samenleving niet kan functioneren zonder excessief geweld kan de pret bederven, maar ach ook dat, het zorgt hoogstens voor wat intellectuele commotie. Nette mensen houden hun handen af van geweld, net als van speculatie. Die hebben een verzekeringspolis, een pensioenfonds, een keurige baan, slikken de meest efficiënte pillen en kijken naar de meest catchy programma's die allemaal aangeleverd worden door beursgenoteerde, speculerende concerns.

En zoals zo vaak: hoe netter, hoe dringender hij één en ander heeft te verdringen. Expliciete speculatie wordt uitbesteed, liefst zonder dat we ons daar al te bewust van zijn, maar de vruchten van de speculatie die willen we wel op ons bord. Net zoals we wel willen genieten van dat gebrade kippetje, maar niets te maken willen hebben met hoe dat hier nu terecht is gekomen tussen die gezond blozende tomaatjes. Net zoals een mens de dag niet doorkomt zonder beroep te doen op excessief geweld, zo komt een mens de dag niet door zonder te speculeren. Probeer 's morgens eens met je auto of je fiets rechts af te slaan, zonder erop te speculeren dat je tegenligger niet ook plots rechtsaf zal slaan.

Wat wij in onze hang naar cultuur en beschaving vaak gemakshalve ‘gezond verstand’ noemen, is je reinste krankzinnige speculatie. De waanzin, het raderwerk van het geloof, de buitensporigheid van de speculatie, zit niet in het aanmaken van waanvoorstellingen, maar zit net in het feit dat we die zo weinig bewust aanmaken, en beroep doen op wat we ‘gezond verstand’ noemen. Als een moeder na een dag werken terug naar huis gaat dan speculeert zij er op dat ze haar kinderen thuis zal aantreffen, en niet onder aan het chassis van een vrachtwagen of in een opsporingsbericht. Ze speculeert er op dat haar kinderen haar zullen herkennen en dat ze blij zullen zijn haar weer te zien. Deze dagelijkse, minimale vorm van speculatie is levensnoodzakelijk, zonder zou ons leven een hel worden, volkomen onpraktisch. Nochtans is er geen enkele zekerheid dat die moeder haar kinderen thuis zal aantreffen. Om het in andere termen te zeggen, de moeder die naar huis terugkeert heeft geen kapitaalgarantie. Ik hoef u neem ik aan geen cijfers te geven over verkeersongevallen bij kinderen, of een andere greep te doen in de kermiszak van wat er allemaal mis kan gaan, maar *return on investment* is er zelfs in ons dagelijkse leven nooit bij. Als we kijken naar de koers-winstverhouding van de thuiskomende moeder, dan is het risico dat ze haar kinderen niet of in een drastisch gewijzigde omstandigheid zal aantreffen eerder klein te noemen. Klein risico, kleine winst. De moeder die thuiskomt zal het niet als een ontzettende winstmaximalisatie beschouwen dat haar kinderen gewoon thuis aan het spelen zijn. Het zal haar vreugde bezorgen, maar het is niet dé opstoot die een onverwachte boost van winst in haar leven zal genereren. De meeste mensen verkiezen deze kleine, duurzame winst, boven een groot risico met een grote winstkans. Daar is niets mis mee, zolang we er maar niet hypocriet over gaan doen: een moeder die thuiskomt en verwacht haar kinderen terug te zien doet een speculatieve belegging, ze investeert in het kleine, duurzame lange termijn geluk haar kinderen te zien opgroeien. Maar laten we een kat een kat noemen: dat is een riskante speculatie. Het is onaangenaam iets speculatie te noemen wat we liever ‘gezond verstand’ of ‘gewoon zijn gangetje’ zouden noemen. Het confronteert ons met de grondeloze onzekerheid van ons bestaan. Uw kind kan een hersenbloeding gekregen hebben en u niet meer herkennen, het kan heet water over zich hebben gekregen, het kan een neurotische aandoening krijgen, uw man kan verliefd geworden zijn op een ander en niet meer thuis willen komen, jijzelf kan in een landerigheid terecht komen die zelfs je nieuwsgierigheid naar je kinderen uitdooft.

Die onzekerheid is beangstigend, en omdat we ons daar tegen willen beveiligen doen we beroep op allerlei speculaties, net zoals we geweld gebruiken om ons te beveiligen. Erkennen dat je speculeert, ophouden hypocriet te doen, aanvaarden dat we aan elkaar hangen van aan elkaar gelapte kansberekeningen, wanen, geloofssystemen en speculaties, betekent het risico, de bodemloze onzekerheid en onbeslistheid van het bestaan te aanvaarden. Hoe beschaafder we zijn, hoe minder we geneigd zijn toe te geven dat we speculeren. In een goed georganiseerde samenleving, die prat gaat op haar voorspelbaarheid en haar beheersbaarheid, wordt de waanzin van het speculeren beschouwd als een aberratie. Terwijl we net aan speculatie zijn overgeleverd. Omdat we over de meest essentiële dingen die ons bestaan bepalen niets zeker weten, zijn we veroordeeld te speculeren. Er is geen weg naast. *Ik speculeer dus ik ben*. Net zoals geweld een noodzakelijk en stuwend element van onze samenleving is, en ook hier geldt: hoe beschaafder we zijn, hoe minder we dat willen weten, en hoe meer we ons daar vanaf willen maken. Voor geweld hebben we leger en politie, voor speculatie hebben we zo niet echt iets. Kunst, jazz, romans, theater, film, ze doen aan speculatie voor ons, maar het blijft op een veilige, beschouwende afstand. De godsdiensten aller landen hebben iets meer pretentie. Zij menen dat varkentje wel te wassen en hebben collectieve riten, lithurgiën en psalmen die de mens met minzame hand willen laten speculeren zoals hun godheid of zijn vertegenwoordigers op aarde dat voor de mens voor ogen hebben. Je moet al erg bang, of erg achtergesteld zijn, om je speculatie door deze herders in banen te laten leiden. En helaas zijn er velen in deze situatie. In het welvarende Westen hebben ze aanzienlijk aan invloed ingeboet. Hun rol van speculatiespecialist schijnt overgenomen te zijn door de financiële speculanten. Zij gaan aan de slag met schuld en boete, met fiat-currencies. Geld en God hebben meer met elkaar gemeen dan we wensen. De financiële sector heeft dat goed begrepen en zij zijn –zoals vroeger de theologen– handelaars geworden in producten van ons aller *credere*, ons geloven. Deze kredietcrisis, is etymologisch ook echt wat het is: een geloofscrisis. Het vertrouwen in de fiat-currency, de geloofskoers, is weggesmolten. Het gaat er niet om elkaar nu een geloof of een andere waan aan te praten, integendeel, ik wil dat we weten wanneer we geloven en wanneer niet, en we geloven nogal onbetamelijk veel, omdat we nu eenmaal zo weinig zekerheid hebben. De Verlichting verder zetten, impliceert ook inzicht te hebben in je onuitgesproken geloofssystemen, een gehoor te ontwikkelen voor onze nauwelijks hoorbaar geprevelde psalmen, en het omzichtig vermijden van spastische reacties op ons lot vooralsnog veroordeeld te zijn tot speculatie. Deze kredietcrisis, of deze geloofscrisis, heeft het misleidende karakter dat hij de indruk wekt dat we beter af zijn zonder krediet, zonder speculatie, zonder futures en andere afgeleide producten van de meest gesofisticeerde financiële speculatie. Het tegendeel is waar.

We hebben er allemaal rechstreeks of onrechtstreeks van genoten dat het speculeren voor ons werd uitbesteed. Geen auto, geen huis, geen ziektekost kon worden verzekerd zonder financiële speculatie, geen hypotheek kon worden verkregen, dus geen eigen woonst verkregen, zonder speculatie, geen pensioenfonds zou hebben kunnen uitbetalen zonder speculatie. Onze Westerse angst is zo groot, onze hang naar beveiliging en nette, zekere manieren zo verlamdend, ons optimisme en militante hoop in de toekomst zo futiel, dat we van speculeren niets willen weten, maar wel een eigen auto, verzekering en huis willen hebben. Het is een eigenaardige paradox dat onze aandrang ons voor van alles en nog wat te verzekeren, alleen maar kan door speculatieve risico's te nemen. Hoe meer je het onzekere wil uitschakelen, hoe meer je moet speculeren en dus hoe meer risico je loopt.

Als remedie zou je kunnen zeggen: iedereen mag speculeren behalve de lieden uit de financiële sector. De bankier moet wel iedere voormiddag als hij koffie drinkt er op speculeren dat er koffie in zijn kop zit en dat zijn vrouw intussen doet wat hij speculeert dat ze doet. maar zodra hij terug aan zijn kantoor zit moet

hij ophouden te speculeren. Dat is niet echt fair. Als we allemaal wezens zijn die aan elkaar hangen van speculatie en geloof, van krediet en schuld, van betalen en betaald zetten, dan is een verbod op speculatie voor de financiëlen zoiets als hen verbieden in het midden van hun gezicht een neus te hebben. Het is vanzelfsprekend best te begrijpen dat mensen kwaad zijn op bankiers, er is niet alleen veel geld verloren, er zijn ook de immense drama's van miljoenen mensen die op straat zijn terecht gekomen. Natuurlijk is dat het gevolg van een ontspoord kapitalisme en van tragisch uit de hand gelopen hebzucht. Maar net zoals bedrijven gebruik maken van deze crisis om snel nog wat mensen op straat te zetten en de werkdruk op te drijven, wordt deze crisis misbruikt om speculatie nog meer te verketteren. Maar we lijken te verdringen dat het morele kader van waaruit wij speculatie veroordelen, zelf de vrucht is van speculatie. Als je speculatie wil verbieden, wees dan consequent en verbiedt ook de moraal, want die kent evenmin zekerheid, grond en klaar en onderscheiden handvesten.

De positie van de radicale scepticus, of zelfs –waarom niet– van de nihilist die weet dat hij fundamentele zaken niet weet, die ieder moreel en epistemologisch kader in twijfel trekt, die sceptische positie is de meest vruchtbare om een gerehabiliteerde speculatie te verwelkomen. Zolang de scepticus en de nihilist levensruimte krijgen, en dat is nog lang niet het geval –en dat is geheel terzijde een veel dringender taak voor het collectieve bewustzijn, dan dat verachtelijk spuwen op bankiers– kan de praktijk van het speculeren op een gezonde manier beoefend worden. Dat wil zeggen: zolang we weten dat we speculeren, en onze speculatie blijvend erkennen als speculatie en niet doen alsof we handelen in gegarandeerde productjes maar in geloofsproductjes, dan zie ik een mooie toekomst voor de speculanten.

Vreemd genoeg pleiten vooral de nostalgici naar een socialistisch tijdperk voor het afschaffen van speculatie en –de facto– om geld privé te houden. Als je daar op doordenkt is dat een erg vreemde redenering. Je eigen geld is voor jezelf, in een kluis of op een eigen spaarboekje, investeer het vooral niet in een ander zijn project of bedrijf, want dat maakt van jou de vijand van de rechtvaardige verdeling. Je geld voor jezelf houden is in hun ogen helemaal niet individualistisch en egoïstisch, het is je recht, het is de vrucht van je arbeid op sterk water gezet. Terwijl je als je aandelen koopt net je geld uitdeelt, het ter beschikking stelt aan ondernemers of producten waarin je gelooft en waaraan je wil bijdragen om hun activiteit in stand te houden of uit te breiden.

De weg uit deze kapitalistische ontsporing ligt niet in een terugkeer naar een socialistisch tijdperk. We hebben iets drastischers nodig, iets fundamentelers, iets ingrijpenders. We moeten gaan naar een *transkapitalistische economie*. Het economisch model dat we nu kennen gaat uit van dezelfde principes als onze gangbare moraal: wat geleend is, moet worden teruggegeven. Voor wat hoort wat.

Economie en ethiek worden gedomineerd door schuld en schulden hebben. Beiden hebben hun wortels in ressentiment, wraak, aflossing, vergelding. Elke gunst moet tot op de laatste cent betaald worden. Sloterdijk doet in *Woede en Tijd* een interessante suggestie: hij vist in de Homerische heldenzangen het oud-Griekse begrip *thymos* op: fierheid, kordaatheid, eer, strijdvaardigheid. Daarmee kunnen we aan de slag: dat snel nu een stevige *thymos* opsteekt die het socialistisch miserabilisme, de christendemocratische deemoed en de liberale brutaliteiten naar hun respectievelijke keutelparadijsjes blaast.

En in onze komende transkapitalistische economie verlenen we voorrang aan ondernemingsdrift, aan vooruitwijzende, opbouwende, overstijgende gebaren. Aan op de toekomst gerichte operaties die de wet van schuldig worden en schulden maken overstijgen. Onze transkapitalistische economie van morgen zal moeten beginnen met het doorbreken van het terugbetalings-proces. Een kwijtschelding van de schuld, een gift. We beginnen met een economie en een ethiek die in onze waarden en alles waar we waarde aan toekennen niet meer baseert op het principe van de vergelding. maar om het met –de voorloper van deze

omkering van de moraal– Friedrich Nietzsche te zeggen: *het principe van de genereuze fierheid*. Alleen zo kan zich uit het kapitalisme haar tegendeel, haar meest radicale tegendeel ontwikkelen: de tijd van de vergiffenis, van de kwijtschelding, van de generositeit. Dat gaat niet over naastenliefde, maar om ‘verstenliefde’. Beste Soedanezen, beste Peruvianen, u hoeft uw schuld niet terug te betalen. Geachte ex-huiseigenaar uit de Lincolnstreet 7 te Californië, uw huis is door wegen die niemand begrijpen kan eigendom geworden van een bedrijf in de rue des Croisiers in Luik, België, een bedrijf dat mijn tweedehandsauto verzekert, wij schelden collectief uw schuld kwijt. Of om het met de woorden van de superrijke sponsor Andrew Carnegie in 1900 te zeggen: ‘Wie rijk sterft, heeft zijn leven te schande gemaakt.’

Laat ik tot slot even speculeren hoe zo’n transkapitalisme dat niet gebaseerd is op terugbetaling, ressentiment en verknechting door het verleden, maar door het principe van de fierheid, de verstenliefde, de vergiffenis, de kwijtschelding en de gift eruit zou kunnen zien.

Er was eens een kangeroe. Die transsprong de wereld rond, met in zijn buidel niets dan niets. Niets dan een radicaal skeptisch nihilisme waarmee hij iedere wandelaar op het voetpad voorzag van een illusievolle nietsigheid. Hij deed uit zijn buideltje niets uit, en de voorbijgangers, figuranten en hoofdrolspelers van onze komedie reageerden op de transspringende transkapitalistische kangeroe door hem op hun beurt hun waanzekerheden in zijn buideltje te stoppen. En voor we het doorhadden brak de tijd aan van de trotse, vrijheidslievende, toekomstgerichte, vergevingsgezinde en vrijgevige mens. En die begon, met dit fabeldier.

De ontzagwekkendste gebeurtenissen van een geschiedenis, een persoonlijke of een collectieve, vinden plaats ergens tussen de landkaart en de keukentafel, hun meest exacte datum is een kribbel op de achterkant van een agenda of een manneke van zot onderaan een kalender. De muur van Berlijn is niet gevallen op 9 december 1989, ik ben niet geboren op 3 november 1972. Het wroette al van ervoor, het wroet nog steeds en het zal dat nog een tijdje doen. Met de venijnig volgehouden ongrijpbaarheid van de sleutelscenes van onze geschiedenissen valt niet te leven, daarom grijpen we ons vast aan iets concreets, verzonnen of niet. Ik wil u deze legende vertellen, het is een concrete, verzonnen of niet, omdat zich momenteel een ontzagwekkende omwenteling van onze politieke geschiedenis is aan het voltrekken. Het gebeurt nu, terwijl de vrouw die vanochtend in haar te grote huis in Schoten de gordijnen maar meteen heeft dichtgelaten, de mayonaise probeert stijf te kloppen. De plaats is niet alleen Rotterdam, 6 mei, de moord op Pim Fortuyn. Het is niet alleen Frankrijk, 21 april, de verkiezing van Jean-Marie Le Pen. Het zal ook niet enkel Antwerpen zijn, in een septembermaand wanneer Philip De Winter rechtstreeks burgemeester van Antwerpen verkozen wordt. Het zijn ze allemaal. En allemaal betekenen ze een aardverschuiving. De democratie dreigt zich door één van haar eigen kinderen te laten ombrengen. Het is een tragedie van het zuiverste bloed. Uit het huwelijk van de democratie met de rethoriek die er momenteel bijloopt in een negligé van tijdschriften en televisiekanalen, is een kind gebaard genaamd populisme. Dat kind slaapt al een tijd met zijn moeder, dat tot daaraan toe, maar het dreigt nu ook langzaam zijn vader om te brengen. Je zou voor minder Jean-Marie Le Pen, Geert Allaert en de cultuurredacties van de belangrijkste kranten gaan steunen in hun strijd voor meer operettes en musicals. Onze sociaal-democratische kalenders en kaarten zijn langzaamaan onherkenbaar aan het worden. Het poldermodel is opgevouwen, haar legendes kunnen worden bijgezet in de archieven. Terwijl een poldergedrocht zich uit de klei dreigt te trekken, is hier een legende, een legende die niet de ijdele hoop heeft die geboorte te begrijpen laat staan er op in te grijpen. Het is een legende die haar kans slechts ziet in het ruilen van het grijpen voor een ontvankelijkheid voor wat niet te begrijpen is, voor waar niet op in te grijpen is, voor wat niet eens is: *Nachtzon*.

Wellekes Hekken en Omheiningen ligt aan de Bredabaan in Merksem. Nieuwbouw uit '74, functionele prefab, beton, goudaluminium en pastelgetinte draaideuren. Niet ver van Stella Maris. Aimé Wellekes is moe. Hij heeft weer hard gewerkt vandaag. De juffrouwen van de verkoop hebben getelefoneerd met klanten in Canada en Zwitserland. Hij heeft gegeten met onze man in Zwijndrecht. Het is vrijdagavond, Suzy van de import heeft haar bureau al opgeruimd en concentreert zich nu op het sorteren van paperclips. Aimé kan wel een sigaartje gebruiken, maar het mag niet. Dat heeft hij zelf gezegd. Het is zijn bedrijf. Het is van hem. Zijn bureau is al proper, hij zit schuin op zijn leren armleuningen, een contentement steekt op met de kracht van een orkaan, hij zou wel iets willen bulderen. Hij doet de vensters dicht, en belt naar de afdeling boekhouding. Sandra werkt daar sinds kort part-time. Sandraatje zal nog wel bezig zijn. Hij laat het bellen, de merchandising draait, de gadgets van zijn gedachten beginnen door zijn hoofd te slingeren. Dat het een goede week geweest is. Er zijn hekken en omheiningen verkocht aan het provinciebestuur van

Limburg. Zijn vrouw Leen had nog met de hoofdamtenaar in de klas gezeten. Ze hadden mekaar al eens ontmoet op een klasreünie een jaar geleden. De partners mochten toen meekomen. Dat Aimé de zaak op een week heeft rondgekregen had volgens hem toch te maken met wat er op het eind van die reünie gebeurd is. Maar het was hem niet duidelijk of hij zo'n buitenmaatse jovialiteit genoot omdat zijn vrouw het feestje vorig jaar echt gortig uit de hand heeft laten lopen, of net omdat hij zijn vrouw vlak voor het vallen van alle taboes nog op tijd terug in zijn BMW heeft gekregen. Die Limburgers, zo weinig dat hij van hen begreep, zo goed heeft hij altijd met hen zaken kunnen doen. Hij had een coherent huwelijk gesloten met Leen, maar van Sint-Truiden naar het Antwerpse, dat was een hele stap voor haar geweest. Nochtans, dat was het niet waarom ze hem haatte. Waarom wel, dat had Aimé nooit echt begrepen. Het was zo. En toen hij zich dat realiseerde kwam Sandra op de boekhoudafdeling werken.

Het belt nog steeds. 'Waar zit mijn konijntje?' Al na een week liet ze haar panty's maar meteen thuis. Sandra werkt graag en hard. Ze heeft voor Aimé altijd nog wel wat facturen recht te trekken. 'Hallo Wellekes Hekken en Omheiningen met Sandra.' 'Sandraatje, 't is Aimé.' 'Meneer Wellekes, kan ik iets voor u doen?' 'Gij Sandraatje, begot maske wat da gij voor mij kunt doen?' 'En is het voor meneer Wellekes of is het voor Aimé.' 'Het is voor Aimé, Sandraatje, en nog straffer, het is voor tijdens de kantooruren.' 'Zijt ge zeker Aimé, wilt ge da'k nu al kom? Binnen een kwartier is iedereen weg.' 'Maakt a gauw da ge hier zijt.' Twee lange minuten heeft Aimé de tijd om de deur van zijn bureau te sluiten, de jaloezieën dicht te draaien en met een kammetje door zijn laatste haren te gaan. 'Aimé!' Zijn das gaat eraan, ze manoeuvreert hem naar zijn eikenhouten bureaublad, hij kent dit ritueel, hij koestert het als een traditie die sterker is dan hem zelf. Hij naait haar hard, pint zich in haar vast met onze eigen wortel. 'Aimé, trouwt met mij, loopt weg van uw vrouw, en begint een nieuw leven met mij.' Haar nagels strelen zijn liezen, hij knipt een beha los, hij laat haar borsten vieren en proest 'tetten tetten tetten'. Hij plooit haar hoofd naar achter en verliest zichzelf in een stampende rite die zijn identiteit bevestigt. Zo deed zijn vader het en zo doet zijn buurman het en zo zijn collega's. Zo doen wij dat hier. Het mag, het moet, hij wordt één met zijn volk. 'Laat uw vrouw stikken Aimé, en kiest voor mij.' 'Ja Sandraatje, ja.' 'Beloofd?' 'Sandraatje ge weet hoe moeilijk dat dat ligt bij ons thuis.' 'Ja maar, dat is dan uw thuis niet meer eh bolleke, snapt ge.' 'Ik moet daar over nadenken.' 'Moet ge hier ook over nadenken?' Ze doet iets afstotelijks met haar vinger. 'Dat komt vanzelf,' en hij schuift zijn voorhuid van zijn purperen worm. 'Ge gaat zien, net zo vanzelf gaat gij naar mij komen.' Er wordt geklopt, het is de secretaresse van Aimé. Sandra en Aimé lopen elk naar een andere hoek van de kamer. De secretaresse steekt kort haar hoofd binnen, ze deelt nog mee dat de chef van de nieuwe kuisploeg die Albanese geworden is en wenst Aimé een goed weekend en tot de maandag. Sandra steekt haar haar terug op. Aimé's gezicht is rood en gezwollen. 'Aimé, vanavond zijt ge voor mij.' 'Hoho kalmkes ons Leen heeft zeker al 't eten op 't vuur staan.' 'Ik bén uw eten en uw vuur Aimé. Hier pakt den telefon en belt da ge vanavond niet kunt komen, dat er nog werk is.' 'Sandraatje, ge weet hoe graag ik dat zou willen.' 'Doe get dan, wa zij de gij nu voor ne vent die ni eens doet waar dat tem goesting in heeft.' Aimé is stil, hij veegt een glinsterend spoor van zijn broek.

't Is waar gotverdomme dat heeft lang genoeg geduurd.' 'Goed Aimeeke, vloekt maar eens goed jongen.' 'Ja dat kan goed doen, die gotverdomse vette flepkut, die rottende rondwandelende halve eeuw vrouwevlees, die hoereschuur die Limburgse moederkoekcompot' ... 'Ja, 't is goed.' ... 'Ah als ik ze zie dan slaag ik met haar nieuwe tefalpan haar eierkopke in' ... 'Ja Aimé, goed jongen, t'is genoeg zo, pakt nu den telefon en zegt da ge vanavond ni naar huis kunt omdat ge nog heel veel werk hebt, nog voor heel 't weekend.' Terwijl Aimé ziin vrouw belt loopt Sandra naar de toiletten. Op de gang komt ze de nieuwe

kuisploeg tegen. Ze vraagt wie hier de Albanese is. Er zijn er drie die bang hun hand opsteken. Ze vraagt wie van de drie dan de chef is. Ze verstaan geen Nederlands. Ze zegt: 'Ge gaat hier toch geen stammenoerlog uitvechten in de gang zeker, zo wijfkes onder mekaar?' De vrouwen verstaan niet wat Sandra zegt, maar ze knikken en produceren overvloedig instemmende geluiden. 'En deze keer niet alleen de mannen-wc's proper houden alstublieft.' De vrouwen haasten zich een gezicht te trekken van 't is waar madame. 'En ge moet ni proberen een centje bij te verdienen door links en rechts een pijpke te placeren. De mannen hier zijn keurig getrouwd en voor de rest wordt al gezorgd.' De kuisploeg zet zich klaar in een opstelling als een achtergrondkoor van een musical en begint te kuisen. Sandra gaat naar het toilet en pist op de bril en probeert ook wat tegen de wand te mikken. Intussen legt Aimé aan zijn vrouw uit dat die deal met de Zuid-Afrikanen toch moeilijker is dan verwacht. 'Ja zoetje, sinds die zwarte daar president is gaan de zaken niet meer als vroeger. Den cha-cha-cha is er wat uit. Het moet nu lukken dat er een delegatie in het land is. Dus het zou slimmekeke zijn die mannen wat te trakteren. Nee ik weet niet of dat lang gaat duren. Als die zwart zijn, wat langer natuurlijk want die gaan nog in hun blekke willen dansen op de tafels. Maar of die nu zwart of wit zijn, ge moogt u dat tegenwoordig zelfs al niet meer afvragen. Maar met dat nieuwe regime daar is het alleszins niet meer als vroeger. Boa goesting om te poepen. Ja, ik kom zondagochtend terug thuis en dan breng ik verse croissantjes mee. Dag zoetje, daag.' Sandra staat terug in de deuropening, haar jas aan en haar tas gepakt: 'En nu zijde gij voor mij. Gij ga mijn Suske zijn, en ik gaan uw Wiske zijn. Gij laat uwe auto hier op de parking staan. Gij stapt in mijn Polo'ke, en wij rijden samen naar de Ikea. We gaan meubeltjes zien, en we gaan daar ne schnitzel eten met appelmoes en krokettjes.' Terwijl Sandra en Aimé samen naar de parking wandelen, begint de kuisploeg te zingen. Terwijl doen ze een vermakelijke en toch verzorgde choreografie:

'Wij zijn de zusters van de grote kuis,
We doen ons job en laten nijpen in ons muis.'

De kuisploeg maakt met een stralende glimlach symmetrische armbewegingen terwijl de benen kruiselings de vloer dweilen.

'En hier is nog een vlekje.
En daar is nog een plekje.'

Sandra drukt op de gaspedaal richting Wilrijk.

'He-ho he-ho we hebben geen papieren
He-ho he-ho we hebben geen manieren
Maa-aaa-aar,
Wij zijn blij,
Want wij zijn van de partij,
Wij zijn erbij,
Wij zijn van de ene en enige partij.
(refrein) Vla vlaa vla vla vla vla vlaaa...'
(allemaal samen!)

Parkeren ging vlotjes. Aimé en Sandra, ons Suske en Wiske voor vanavond, staan voor de Ikea. Het is dringen om binnen te kunnen. De keukenaccessoires staan al een week in een fameuze afslag en dat is geweten. Suske en Wiske lopen achter hun karretje. Wiske heeft een Diet-Coke in het mandje gezet, ze schuifelen langs grote panelen waarop in vette gele letters: Iederen salons 500 Euro, plus gratis fles cognac Grand Marnier! 'Suske, ziet da! We gaan dat doen, dan hebben we al een salon.' Voor Suske is het allemaal goed. hii heeft goesting in de wiener schnitzel en een glaasie Riesling wijn en hii wil aan niets

anders denken. Ze lopen voort, het wordt drummen, steeds meer en meer karretjes ketsen tegen elkaar, de sfeer wordt gespannen, de animator zet de knuffelrock wat harder. Mensen beginnen kwaad te kijken. Suske stelt voor om maar meteen een schnitzeltje te gaan eten en straks voort te winkelen als het wat rustiger is. Wiske is ontroerd door dat gezellig voorstel, ze wringen zich tussen de badkamers richting het restaurant, daarvoor moeten ze langs het ontstuimig ballet van de hostessen. Terwijl ze ronde zeepjes werkelijk bewonderenswaardig over hun armen en benen laten rollen zingen ze een ronduit aanstekelijk melodietje:

‘Ban nu alle twijfel en gepeins,
verwen jezelf met iets fijns.
Hier is onze Ikea zeep,
die trekt die droeve gedachten over de streep.
Kom bij de partij. Kom blij bij onze partij.
Ook jij hoort erbij.
De ene en enige partij.
(refrein) vla vlaa vla vla vla vla vlaaa...’
(allemaal samen!)

Maar ook voor de schnitzels is het aanschuiven. Suske vindt het niet meer tof. Wiske probeert hem kalm te houden door vuile dingen te beloven. Voor Suske is het te laat, hij wil opstappen, en echt goed gaan eten. Wiske zegt dat ze hier niet weggaat zonder een lederen salon. En dat hij haar anders maar wat opslag moet geven, dan kan ze gaan winkelen op de Keizerlei. Suske legt teder zijn arm om haar schouder en fluistert in haar oor dat hij dat salon wel zal betalen. Ze vliegt hem spontaan om de hals en kust hem lang en veel op de wang. Hij bijt eens in haar oortje. ‘Beste Ikea-klienten’ klinkt het door de luidsprekers, ‘gezien de massale belangstelling voor onze promotiesalons zijn er langere wachttijden dan aangegeven.’ ‘Allez vooruit zoet, we zijn hier nog niet weg precies.’ ‘Oh ziet daar hoe schattig, zo’n sloefkes. Daar kunde gij dan met uw voeten inzitten en dan zette kik Joe Cocker op en dan zijn wij thuis, wij tweeën. Gij mijn Suske, dan zijn wij thuis bij mekaar. En dan fuck al de rest want wij fucken het best!’ Op dat moment begint een dame van tegen de vijftig te schelden tegen een jonge moeder, dat ze een teef is en dat ze haar kar niet eens heeft vol geladen en dat ze toch de pretentie heeft te dringen.

En dan gebeurt het. Door de luidsprekers wordt afgeroepen: ‘Beste Ikea-klienten, wegens een foutje van onze publiciteitsafdeling staan de lederen salons met gratis fles Grand Marnier verkeerdelijk geprijsd aan 500 Euro. Wij bieden u hiervoor onze excuses aan, maar het blijft een unieke Ikea-promotie: onze lederen salons met gratis fles Gran Marnier komen op 1500 Euro. Wij herhalen, slechts 1500 Euro.’

De vriendelijke stem en de violen van André Rieu kunnen niet beletten dat de commotie niet te overzien is. Verbijstering en verslagenheid alom. De jonge moeder die net nog gelaten uitgescholden werd reageert geschokt, ze drukt haar kinderen dicht tegen zich aan, ook dit milieu is niet meer te vertrouwen. Een heer van tegen de zeventig wankelt van verontwaardiging. Een vriendelijke dertiger biedt hem versterking. Zij die nog met hun karretje kunnen bewegen, draaien er mee rond, radeloos, doelloos, angstig in dit paradijs dat zonet is omgekeerd in een onvoorspelbaar oplichtersinferno. De angst staat te lezen op de gezichten van de kinderen. Deze slag had niemand zien aankomen. Deze middag nog genoten ze op de autoradio van de reclamespot. Op de weg hierheen lazen ze de zonnige affiches. En nu blijkt het establishment hen een zoveelste loer te hebben gedraaid. Een sportieve kerel die met zijn karretje niet voor of achteruit kan roept: ‘Ik wil mijn naft terug betaald!’ Er wordt instemmend geapplaudiseerd. Een oudere man. mager met de trilling van een rieten zweebie uit grootmoeders tijd: ‘Ik heb toch recht op die

korting?' Iemand begint te fluiten, een ander valt in. Er wordt geroepen: 'Oplichters, oplichters, oplichters!' Er wordt gefluisterd dat het een schande is; eerst iedereen naar de winkel lokken met een promotie, en ze dan niet laten knallen. 'Naft terug, naft terug, naft terug!' Er wordt gescandeerd, met wat in de kar ligt wordt de maat getikt op het ijzer. Het ritme zwelt aan, de menigte heeft besloten het hier niet bij te laten. De gsm's worden bovengehaald. De onrust bij het Ikea-personeel neemt toe. Iemand roept: 'Wij gaan niet weg zonder onze korting.' Appalaus. 'Korting.' 'Korting.' 'Korting.' 'Korting.' De dj van Radio Contact die hier zijn eerste twee-persoonsbed komt kopen belt zijn nieuwsredactie en zegt dat hier een scoop te rapen gaat vallen. Suske en Wiske nijpen in mekaars hand. Ze hebben beide de tranen in de ogen. Hun prille liefde zal een liefde zijn van het verzet, verenigd tegen het establishment. Aimé in een zeldzame vlaag van emotionele overweldiging vraagt aan de dame naast hem om een foto van hem en zijn Wiske te trekken. Van achter hun kar steken ze de vuisten in de lucht en kussen elkaar. Klik klik. Adressen worden uitgewisseld: wij begrijpen mekaar. Een stagiaire van de VTM-nieuwsredactie die toffe spulltjes voor op haar kot komt kopen weet met haar collère geen blijf en belt haar dienstchef. Minder dan een kwartier later rijdt de satellietwagen van VTM de parking op. Intussen heeft het Ikea-management tevergeefse pogingen ondernomen haar cliënteel tevreden naar huis te laten keren, door het uitdelen van kamerplanten en Ikea-badkamersetjes, maar ook daarvan was helaas de voorraad te beperkt. De menigte is gegrepen door een plots gevoel van ongekende samenhang, ze zingen samen liederen, scanderen leuzes als: 'Gedaan met de straffeloosheid!' en 'Afrekenen nu!' ATV, VRT, VTM, allemaal staan ze intussen opgesteld. Wanneer Ikea afroept dat ze niets meer uit te delen hebben, dat ze hun cliënteel graag een volgende keer opnieuw verwelkomen in betere omstandigheden, dwingt de massa zich naar buiten, laat de kassa's links liggen en stapt in een mars de Boomsesteenweg op. De camera's draaien. De winkelkarretjes en plastic zakken volgestouwd, een worstenbroodje of een smos préparé in de hand. De revolte breidt zich uit. De nieuws-redacties onderbreken hun uitzendingen. In gezinnen, op kantoren, in de wagen, wordt de verslaggeving gevolgd. Iedereen is geschandaliseerd over wat de klanten van Ikea is overkomen: een zoveelste kaakslag van de elite. Haast iedereen herkent in zijn lot iets van het hunne, hier worden universele emoties ten berde gebracht. Wiske's hartje klopt van bonke bonke bonk. 'Ge moet is voelen.' 'Sandra, we staan precies in een scène van *Schindlers list*. De woede, het enthousiasme in het verzet werkt aanstekelijk. Mensen willen hun solidariteit betuigen. Sommigen nemen de auto richting Wilrijk. En de mars die groeit. Naarmate de pers live verslag uitbrengt, blijft het volk toestromen. Aimé en Sandra zijn ontroerd. Het is niet alleen een kentering in hun leven, maar in dat van hun lotgenoten: het volk spreekt en zegt: 'Genoeg is genoeg!' Het scanderen begint, eerst aarzelend en voorzichtig: 'Wij zijn het volk.' Ze hebben dat nog gezien op tv. Ze waren daar toen efkes wreed van gepakt.

'Wij zijn het volk.' 'Wij zijn het volk.' De werkelijkheid is aangekomen, en ze is warm en overweldigend. Ze kunnen ze bijna pakken. 'Sandratje, dat ik dit samen met jou mag meemaken. We gaan ze er eens flink van langs geven.' Spontaan, geleid door de emotie van het moment, beginnen voor elkaar wildvreemde mensen hand in hand te lopen. Helicopters van de rijkswacht cirkelen boven Antwerpen. De beweging wordt in kaart gebracht. Bij Reuters loopt het bericht binnen dat in de Carrefours van Sint-Niklaas, Kalmthout en Oud-Heverlee solidariteitsacties zijn opgestart. Het volk loopt met volgeladen winkelzakken de straat op, en roept: 'Wij zijn allen Ikea-klanten!'

'Eerste, tweede, derde generatie, wij zijn allen Ikea-klanten!' 'Gedaan met de straffeloosheid!' 'Gedaan met de straffeloosheid!' Aimé draait Sandra een lekkere tong. Sandra zucht: 'De Balearen, nu wil ik naar de Balearen.' Ruime gezinswagens parkeren zich langs de weg. Flinkke vaders stappen uit en wandelen mee de straat op. De live nieuwsverslaggeving is olie op het vuur. Meer en meer mensen stemmen af op

het nieuws. En meer en meer mensen sluiten zich aan. Het wordt een reusachtige mars: de mars voor de rechtmatige korting.

‘Afrekenen nu!’ ‘Afrekenen nu!’ Opgenomen in de warmte van een volksbeweging die hen overstijgt. ‘Gedaan met de straffeloosheid!’ ‘Gedaan met de straffeloosheid!’ De consumentenbond komt aanzetten met luidsprekers, er wordt gepleit voor het herstel van de waarden. De studenten van de afdeling muzikaal blijspel, dat zijn de vroegere toneelscholen, komen intussen zorgen voor vermaak met zang en dans. De jongere afdelingen van de operette-opleiding komen tip-top in uniform spontaan mee hun diensten aanbieden. Daar zijn de welpjes van Wilrijk en daar zijn de marmotjes van Mortsel en daar komen ze samen met de vendelzwaaiers op de Meir. Hier zal naar alle verwachting een spetterende finale plaats vinden. Intussen heeft VTM op de Wapper in Antwerpen grote schermen opgesteld en een rechtstreekse verbinding verzorgd met de protestmarsen in Sint-Niklaas, Leuven, Kortrijk en Hasselt. Sandra en Aimé beginnen nu een tong te draaien waar ze voor het komende half uur zoet mee zullen zijn. Ze hebben zich wat aan de kant gezet. De Magnum die ze van hem gekregen heeft zal langzaam over haar hand uitlopen en binnen een kwartiertje zal hij nog nauwelijks hoorbaar zijn allerlaatste zin kreunen: ‘Oh mijn Wiske, eens poepen in ‘t openbaar, da’s al zo lang mijne kick.’ Een vrouw van in de vijftig loopt tussen de massa behangen met negen plastic zakken met kleren en één van de Leonidas. De zakken zijn te zwaar, dat laatste kleedje in afslag was er teveel aan. Hoewel het nochtans iets licht en zomers was. Ze wandelt voort, maar door het gewicht van haar boodschappen krijgt ze haar benen niet meer helemaal gestrekt. ‘Afrekenen nu, afrekenen nu!’ roept ze. En intussen zakt ze steeds dieper en dieper door haar benen. Om haar boodschappen wat te verlichten besluit ze de doos Leonidas open te peuteren en ze begint de pralines op te eten. Tussen een witte met avacado en één met praliné door, roept ze mee in het ritme van de massa: ‘Wij zijn het volk, wij zijn het volk!’ Haar boodschappen zijn echt te zwaar. Ze zakt op haar knieën. Ze wankelt. Ze stopt een vol hand pralines in haar mond. Ze draait. Beslist de doos maar helemaal leeg te eten en strompelt voort op haar knieën. Ze zinkt weg onder haar boodschappentassen, lost op in de menigte. ‘Wij zijn het volk, wij zijn het volk!’

En toen gebeurde het, de nachtzon, niet te beschrijven dan als iets onvolmaakts. Het verdwijnen verscheen. Een gebrek dat zich opdrong, een tekort dat er teveel aan werd. De nachtzon smolt zich een weg in het bloed, in de gezichten, en in het zicht van Aimé en Sandra, in de man van riet, in de hostessen van Ikea, in Suzy, in de kuisploeg van Wellekes, in de klanten en de solidairen. Het verdwijnen verscheen in een open mond. Ze gloeide op en plantte in de iris van hun oog het onvoltooide, het wak in de legende. De nachtzon maakte plaats, ze stond haar plaats af en week voor het deemsteren van een opening.

HET VERHAAL VAN ACIDE OF HET PESSIMISME

Vertellen dat de mens een kleurrijke aanleg heeft tot terreur en venijn is even banaal als vertellen dat water nat is. Maar het is moeilijk om met de meest banale zaken om te gaan: sommigen negeren straal de eigen banaliteit, anderen zijn er helemaal van in de greep. De vaststelling dat je als mens een gevaarlijk dier bent is dan ook een lastige banaliteit. Er zijn tijden geweest, lang geleden, waarin de politieke en artistieke cultuur dit verdrong en miskende. Politiek en cultuur jubelde dan van Vooruitgang, de Nieuwe Mens en Het Uur van Verlossing, net zoals een kikker zichzelf vleugels aanpraat. En er zijn tijden –zoals die waarin we vandaag leven– waarin we geen vogel voorwaarts door de lucht kunnen zien klieven of we horen al de pijnlijke geluiden die het arme dier zal uitkramen als gevolg van onze olieresten terwijl het traag sterft in vuil zand. Vandaag zijn we helemaal in de greep van het inzicht in onze banaliteit van gevaarlijke diersoort. Veruit de meeste vormen van intelligentie en creativiteit worden aangewend of om dat inzicht te verbreden, of om ons te beschermen tegen ons zelf. Krachtige, briljante enthousiasmerende en realistische wiekslagen die de ramen naar nieuwe mogelijkheden open zwieren, zijn extreem zeldzaam geworden. Zowel in de kunst als in de politiek. Er zijn geen grote verhalen meer. De waarheid is een illusie behalve deze waarheid. De gedachte aan een solidaire samenleving is een totalitair waanidee. De onzichtbare hand die de vrije markt reguleert blijkt een opgestoken middenvinger. Hoop, geloof en liefde is iets voor gevaarlijke gekken. En we gaan liever achteruit dan vooruit. Alleen de warmte van het eigen hol is veilig en zeker. De reetkever weet er alles van.

Vanuit deze communis opinio worden regeringsverklaringen geschreven, kunstwerken geproduceerd, romans geschreven en theatervoorstellingen gemaakt. De vooruitgangsfilosofieën, de teleologische esthetica's, de optimistische gelovigen hebben zichzelf zorgvuldig in de prak gereden op de twintigste eeuw. Een kerkhof van historische enthousiasmes. Het laatste regiment gelovigen dat er nog echt toe doet werkt sinds een halve eeuw in de banksector. Daar konden ze zich verlustigen aan speculatie en *creatio ex nihilo*, de grote G, *diffusivum sui* Geld en God werden uit zich zelf meer. Maar sinds de financiële crisis waar we nu het begin van meemaken richt ook dat laatste regiment gelovigen zichzelf te gronde door haar eigen naïeve speculatieve systemen. Het lijkt of we zijn aangekomen in een uniek tijdperk: één zonder project, één zonder speculanten.

Het uitzonderlijke aan dit tijdsgewricht is dat het pessimisme van de heersende ideologie in kunst en politiek ook is geïnfiltreerd in wat vroeger haar tegenbewegingen waren. Iedereen zwicht voor het pessimistische regime. De religieuze vooruitgangscultuur had nog een Voltaire om haar tegen de haren in te strijken. In vroeger tijden waarin een naïef vooruitgangsgeloof, religieuze heilsleer, socialistische of vrije markt utopie dominant waren, hebben kunstenaars, wetenschappers en filosofen eeuwen aan een stuk de geduldige taak van de scepticus op zich genomen. Kritisch en subversief hebben ze de optimistische regimes ontmaskerd als grove miskenningen van het banale feit dat de mens effectief een stinkdier is. Zij waren de avant-gardes, de voorhoedes die de toon hebben gezet voor onze actuele politieke en culturele regimes. En nu zingt iedereen hetzelfde matte, lamentabele lied. Politiek is een kwestie geworden van veiligstellen. En cultuur een kwestie van esthetisch lamenteren. Het woord avant-garde nog maar horen

uitspreken zet bij sommigen al de gal aan het werk om een straaltje zuur te produceren. Terwijl subversiviteit, kritiek, avant-garde vandaag precies dat is: ons pessimistische regime ontmaskeren als zijnde volledig in de greep van de eigen banaliteit: jazeker, water is nat en de mens een gevaarlijk stinkdier. En dan begint het.

Mijn eerste bijdrage voor onze anthologie van het optimisme is een ode aan aartsvader van de verlichte, subversieve, kritische avant-garde: Voltaire.

Exact 250 jaar geleden, in 1759, schreef Voltaire *Candide ou l'optimisme*. Hij legde feestelijk virulent de zweep over het regime van zijn tijd: het optimisme. Sinds het regime van vandaag het pessimisme is, heb ik dat boek herschreven, nu heet het *Acide ou le pessimisme*. Ik heb het kort gehouden, want we moeten vooruit.

Candide is het verhaal van een goedgegelovige sympathieke jonge man die opgroeit aan een prachtig hof in de opperbste omstandigheden. Alles is prachtig in de aller prachtigste van alle werelden. Hij krijgt er les van zijn meester Pangloss. In die lessen maakt hij duidelijk dat we effectief in de best mogelijke van alle mogelijke werelden leven. Na vele avonturen waarin hij gepakt, geslagen, en verraden wordt gaat het niet goed met Candide. Hij reisde leergierig en hulpvaardig de wereld rond en werd zo goed als gefileerd. Zijn vooruitgangs-idealen gebroken, zijn vertrouwen in duigen, zijn liefde verkracht, zijn verbeelding verbleekt, zijn verantwoordelijkheidszin nog de diepte van een eierdopje. Het boek eindigt wanneer de eens zo goedgegelovige, ondernemende en reislustige Candide bont en blauw de beroemde laatste zin stamelt, nekschot voor optimisten en ontdekkingsreizigers: *il faut cultiver son jardin*.

En dan nu acide of het pessimisme.

Acide groeit op in een kutstadje en alles is kut.

Zijn meester leert hem: 'Acide, alles is kut in de kuttigste van alle kutwerelden.'

Acide verlaat zijn kutstadje, door kutomstandigheden gedoemd om de rest van de kutwereld te leren kennen. Na vele wonderlijke avonturen waarin hij voor het eerst de nog grotere armoede, pijn en verschrikking van anderen ziet in de allerkutste wereld van alle mogelijke kutwerelden, komt hij weer thuis. Zijn verbeelding geprikkeld, zijn intelligentie gescherpt, zijn verantwoordelijkheidszin grondeloos en zijn ondernemingslust aangewakkerd, is hij de luxe om zich kut te voelen voorgoed verloren. Hij strijkt zich over de neus waar hij ook een boterbloem in kan steken of die ook een springschans kan zijn voor een zwaluw op wintervakantie, en zegt zijn laatste zin, startschot voor alle beteuterden en bangen van hart: *il faut cultiver son chemin*.

Mijn laatste bijdrage is het onwaarschijnlijke verhaal van de laatste optimist. Het is de meest persoonlijke bijdrage, omdat ik erg van de laatste optimist houd, en ik ent mijn vak als schrijver graag op zijn contouren. In welke tijd het verhaal zich afspeelt is niet helemaal duidelijk. Er zijn sporen van dit verhaal te vinden in de oude Perzische orale traditie. Daar zegt men dat het verhaal oorspronkelijk verteld werd door een vis met de kop van een gier en de poten van een antilope. Dat verhaal werd door de eeuwen heen gecensureerd. De ene keer omwille van zijn revolutionaire- dan weer omwille van zijn contra-revolutionaire inhoud. Het werd wel gecodeerd in duistere epigrammen doorgegeven in de Indische vertelling *Al-Mu'tasim en de zeven achten*. Iets wat het aanhoren van die vertelling er bepaald niet makkelijker opgemaakt heeft. We vinden ook echo's van de laatste optimist bij Kafka, die het verhaal zou genoteerd hebben op het etiket van zijn oordruppels, in net voldoende beknopte zinnen om het de volgende dag te kunnen vertellen aan zijn vriend Max Brod. Maar toen die pas een week later op bezoek kwam was hij al vergeten dat hij het op zijn oordruppels had genoteerd. Er gaan ook geruchten dat Spinoza, terwijl hij brillenglazen sleep, al eerste aantekeningen gemaakt heeft van een uiteindelijk nooit door hem geschreven verhaal dat zich baseerde op een overlevering van Rabbi Nahman de Bratslav en zijn *Livre brulé*. Een boek dat de wijze Rabbi in het vuur gegooid heeft. Tenslotte –of om te beginnen– vinden we ook sporen van dit verhaal terug in het boek *Leven en werken van Jan Sifr* dat geschreven zal worden door een nog ongekend schrijver die leeft tussen 2044 en 2126. Dat boek zal in 2088 verschenen zijn en de grondslag vormen van een nieuw economisch samenlevingsmodel.

U bent de eerste die *Het verhaal van de laatste optimist* te horen krijgt in de meest volledige reconstructie die rekening houdt met alle op dit ogenblik gekende versies uit verleden en toekomst.

het verhaal van de laatste optimist

Hij at honden en hagedissen. Als mensen dichterbij kwamen ging hij op zijn hurken zitten en begon krachtig te urineren. Hij overleefde van het stelen van gouden tanden uit lijkenhuisjes. En minstens één keer in de maand werd hij met eikels en stenen bekogeld, wat het teken was dat hij de man of vrouw moest volgen naar een plek achter een vervallen huis, waar onder het puin gewoonlijk kinderen de door hun vader dood genepen katjes kwamen begraven. Daar kreeg hij dan te horen wat van hem verwacht werd, en in ruil kreeg hij brood, wijn, kaas, en wat stukken fruit. Zijn opdracht bestond er in om kwalijke berichten over deze of gene situatie te verspreiden. Daarvoor werd de laatste optimist ingeschakeld, net omdat iedereen wist dat na hem optimisme niet meer mogelijk was. Het ging altijd om situaties waarin net sombere onrust was uitgebroken: een besmettelijk virus in bloed of computer, de reputatie van een machthebber die begon te wankelen, of de stevigheid van een ingenieursconstructie die in twijfel werd getrokken, de waarde van het geld...

De laatste optimist verspreidde enkele goedgemikte kwalijke geruchten, en de toestand werd katastrofaal.

Hij had voor zijn kwaadsprekerij vuile en net daardoor zeer efficiënte trucs die ik hier niet uit de doeken ga doen om niemand op ideeën te brengen. Het resultaat van zwartgallige kwaadsprekerij was steeds het zelfde, het pessimisme rees sneller dan een soufflé van rotte kazen en vergiftigde iedere vorm van handel en gesprek tot alle verkeer volledig in elkaar klapte. De laatste optimist was dan al lang weg, met zijn loon in een kleurig knapzakje. De obsceniteiten en verwensingen van werkelijk het aller laagste allooi werden over en weer ge-slingerd, de hele gemeenschap raakte in ijlt tempo ten prooi aan vormen van verval die alle graden van slechtheid tot op de bodem uitputte. De laatste optimist drinkt intussen ver weg zijn wijntje en eet brood met beleg, zijn opdracht volbracht, zijn loon achter de kiezen, het pessimisme woekerend als dodelijke termieten. Wanneer zelfs het zwartste pessimisme belachelijk wordt ten opzichte van de door het eigen pessimisme katastrofaal verergerde omstandigheid, dan komen de eerste vormen van inventiviteit de kop op steken. Er wordt voorzichtig geëxperimenteerd, nieuwe modellen van gesprek, handel en constructie worden getest, en het eerste kritische optimisme begint alweer te botten. Tegen die tijd is het loon van de laatste optimist op en is hij opnieuw aan het kauwen op eierschalen uit vuilnisbakken en jaagt de honden de daver op het lijf door zijn stinkende adem. Een korte tijd is er harmonie. Tot hij weer een eikel tegen zijn kop gegooid krijgt. Hij volgt die mens dan als vanouds naar de plek waar de door de vaders dood genepen katjes begraven worden en krijgt daar zijn nieuwe opdracht. Het sluimerend pessimisme ontsteekt door zijn toedoen in een alles verwoestend pessimisme, tot uit die asse opnieuw vormen van optimisme het kwetsbare kopje komen opsteken. En zo gaat dat opnieuw en opnieuw gedurende de hele minuscule geschiedenis van de mensheid.

Er wordt verteld dat De Laatste Optimist nooit sterft. Sommigen beweren dat dit komt omdat hij nooit geboren is, maar die bewering verraadt alleen maar een allegorische, interpretatie van het verhaal, iets wat even onnozel is als beweren dat het woord 'roos' echt wel de fysieke eigenschappen van een meisje moet hebben, gewoon omdat een verliefde kwast zijn toevlucht zoekt tot beeldspraak.

Het enige wat we zeker weten is dat hij bestaat in alle tijden, dat weten we omdat we een dagboekfragment van De Laatste Optimist hebben gevonden. We weten niet of hij dat nog moet schrijven, al geschreven heeft, of schrijft terwijl ik dit u vertel, luister het gaat als volgt:

Uit het dagboek van De Laatste Optimist.

'Ik ben De Laatste Optimist. Na mij stopt de belachelijke dialectiek, de pingpong polemiek van de wipplank optimisme-pessimisme. Gedaan met dat alles.

Ik ben een huurling. Ik lever op bestelling. Ik lever aan de zwakken. Aan de kleine knechten van de moraal. Aan zij die vinden dat pessimisme nodig is en dan weer aan zij die vinden dat optimisme beter is. Ik lever aan de verslaafden, de verslaafden aan hun eigen humeur en de verslaafden aan verontwaardiging en verantwoordelijkheid. Ik zelf ken geen moraal. Ik zwerf van begin tot eind, alleen, zonder geluk en zonder ongeluk. Ik ken geen wet, geen grond, geen gebod.

Ik ben één met het vuil van de stad en de mens en één met haar pracht.

Ik ben één met het inzicht in het raadsel van al wat is en één met het inzicht in het raadsel van al wat niet is. Ik ben het inzicht. Ik ben die ben. Ik ben het ene. Alleen. Ik verdeel de maskers. Zoals ik is er geen één, zelfs ik niet.'

Metselvariaties voor beginners werd geschreven op uitnodiging van het Goethe Instituut voor het Europese theaterproject *After the Fall*.

Het werd voor het eerst gelezen op het Studium Generale van de Associatie Universiteit Gent op 19 november 2009, voor het eerst gepubliceerd in NY. ©Henschel Verlag

Lof der speculatie werd geschreven op uitnodiging van Frascati, Amsterdam, ter gelegenheid van *Crisis in Frascati* op 27 maart 2009. Voor het eerst gepubliceerd in Etcetera nr 119, december 2009. ©Henschel Verlag

Nachtzon werd geschreven op uitnodiging van Monty, en daar voor het eerst gelezen op 2004. ©Henschel Verlag

Het verhaal van Acide of het pessimisme en *De laatste optimist* zijn twee bijdragen aan een *An anthology of optimism*. Deze voorstelling ging in première in Linz , Oostenrijk, op 5 februari 2009, coproductie Campo, Linz09, Kunsten-festivaldesarts en KampX Kopenhagen. ©Sabam

Pieter De Buysser koestert de wilde droom te leven en te werken zonder biografie.

www.pieterdebuysser.com

Het werk van Pieter De Buysser wordt financieel ondersteund door het Vlaams Fonds voor de Letteren